

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**Vzdělávání a motivace dětí z dětských domovů oproti dětem z
„běžných rodin“**

**Education and motivation children from children's homes
compared to children from families**

Bakalářská práce

Vedoucí práce:
Mgr. Jana Poláčková

Autor práce:
Martina Dvořáková

Poděkování

Děkuji především vedoucí bakalářské práce Mgr. Janě Poláčkové za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Dále děkuji řediteli Základní školy Chvaly PhDr. Martinu Březinovi a PaedDr. Václavu Skočkodopolovi a ředitelce dětského domova Mgr. Aleně Novákové za cenné rady, připomínky a zejména za zprostředkování setkání s respondenty, pro získání informací pro mou bakalářskou práci. Dále bych chtěla poděkovat respondentům, kteří byli ochotni věnovat svůj čas k vyplnění dotazníků.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Vzdělání a motivace dětí z dětských domovů oproti dětem z běžných rodin.“ vypracovala samostatně s použitím níže uvedených pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů. Všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány. Tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne:

Martina Dvořáková

Anotace

Bakalářská práce se zabývá vzděláváním a motivací dětí z dětských domovů oproti dětem, které vyrůstají v rodinách se svými rodiči.

Teoretická část vymezuje základní pojmy, které se týkají vývoje dítěte ve školním věku a dospívání, náhradní rodinnou výchovou a jejími druhy, rodinou a jejími funkcemi ve vztahu k dětem, vzděláváním, školními úspěchy i neúspěchy dětí a v neposlední řadě motivací. Praktická část se vztahuje ke konkrétnímu výzkumu, který byl proveden v dětských domovech a na základních školách.

Cílem šetření bylo zjistit, jaký vztah mají děti ke vzdělávání, kdo nebo co je ke vzdělání motivuje. Zajímalo mě také, kdo je ve škole úspěšnější a zda je přístup dětí vyrůstajících v rodinách jiný než u dětí žijících v dětských domovech.

Klíčová slova

Dítě, školní věk, dospívání, dětský domov, rodina, vzdělávání, školní úspěšnost, školní neúspěšnost, motivace

Annotation

This bachelor thesis is concerned with education and motivation of children living in children's homes compared to children growing up in families with their parents.

The theoretical part consists of six chapters. The first chapter talks about child evolution in school age and adolescence. The following part of the theoretical part explains institutional care, types of institutional care and the influence of institutional care on education, family and its functions in relation to children, education, school success and failure at the school. The last part is concerned with motivation of children at school. The practical part was realized based on the research with respondents from children's homes and children from primary school.

The aim of the survey was to find out what relation exists of children to education, who or what motivates them to education. I was also interested in who is more successful at school and whether the attitude of children growing up in families is different from that of children living in children's homes.

Keywords

Child, school age, adolescence, children's home, family, education, success rate in school, failure in school, motivation

Obsah

Úvod	8
TEORETICKÁ ČÁST – VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	
1 Vývoj osobnosti dítěte.....	10
1.1 Školní věk	10
1.2 Dospívání.....	11
2 Náhradní výchova	12
2.1 Náhradní rodinná péče	12
2.2 Ústavní péče.....	12
2.2.1 Formy ústavní péče	12
2.3 Dětský domov a jeho vliv na vzdělávání dětí.....	15
3 Rodina.....	17
3.1 Definice rodiny	17
3.2 Funkce rodiny	17
3.2.1 Kategorizace rodin z hlediska jejich funkčnosti	18
3.3 Styly rodičovské péče a jejich důsledky	19
3.4 Rodinné prostředí a jeho vliv na vzdělávání dětí	20
4 Vzdělávání a vzdělání.....	22
4.1 Vzdělávání.....	22
4.1.1 Druhy vzdělávání.....	22
4.2 Vzdělání	22
4.2.1 Funkce vzdělání	23
4.2.2 Druhy vzdělání	23
4.3 Rovnost vzdělávacích příležitostí	24
4.4 Vzdělávací programy	24
4.5 Volba další vzdělávací cesty a přípravy na povolání dětí a mládeže	24
4.6 Druhy škol	25
5 Školní úspěšnost a neúspěšnost.....	27

5.1 Školní úspěšnost	27
5.1.1 Faktory školní úspěšnosti:	27
5.2 Školní neúspěšnost	28
5.2.1 Druhy školní neúspěšnosti dle Kohoutka (1996)	29
5.2.2 Faktory školní neúspěšnosti	29
6 Motivace	33
6.1 Typy motivace.....	34
6.2 Aspirační úroveň.....	35
PRAKTICKÁ ČÁST	
7 Vlastní výzkum	36
7.1 Cíl výzkumu	36
7.2 Charakteristika zkoumaného vzorku	36
7.3 Metoda výzkumu a metoda vyhodnocení dat.....	36
7.4 Výsledky výzkumu a jejich grafické zpracování	37
7.5 Zhodnocení hypotéz	55
7.6 Interpretace výsledků.....	56
Závěr	58
Seznam literatury.....	62
Příloha –Dotazník.....	60

Úvod

Téma bakalářské práce: “Vzdělávání a motivace dětí z dětských domovů oproti dětem z běžných rodin” jsem si vybrala především z důvodu, že se o toto téma zajímám a myslím si, že této problematice doposud nebyla věnovaná dostatečná pozornost. Nejvíce mě pro výběr práce inspiroval statistický výsledek ohledně vzdělání zjištěný při posledním sčítání lidu. Dle českého statistického úřadu má přes 12 % lidí vysokoškolský titul. Mezi nimi je, ale pouze jedno procento těch, kteří vyrostli v dětském domově. Myslím si, že o toto téma by se měla veřejnost více zajímat, protože škola a vzdělávání tvoří v životě dětí jednu z nejvýznamnějších kapitol.

Čerpala jsem z dostupných knižních zdrojů. Jako citační formu bakalářské práce jsem zvolila metodu citaci za textem. Pouze v případě citování elektronických zdrojů jsem zvolila metodu průběžných poznámek z estetických důvodů.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a praktickou část. Teoretická část se dělí na šest kapitol. V první kapitole teoretické části se zabývám vývojem osobnosti dítěte, konkrétně v období školního věku a dospívání, protože právě na tuto věkovou kategorii je zaměřen výzkum mé bakalářské práce.

Druhá kapitola se věnuje náhradní výchově. Krátce se zmiňuji o náhradní rodinné péči a jejích formách. Větší pozornost věnuji ústavní péči. Zmiňuji formy ústavní péče, mezi které patří kojenecký ústav, dětský domov pro děti do tří let věku, dětský domov, dětský domov se školou, diagnostický ústav a výchovný ústav. Zmiňuji také zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc a domov pro osoby se zdravotním postižením. V této kapitole také uvádím vliv dětského domova na vzdělávání dětí.

Třetí kapitola je věnovaná rodině. Definuji pojem rodina podle odborných slovníků. Uvádím funkce rodiny, podkapitolu tvoří kategorizace rodin z hlediska jejich funkčnosti. Velmi zajímavé jsou dle mého názoru také styly rodičovské péče a jejich důsledky. Třetí kapitola končí pojmem rodinného prostředí a jeho vlivu na vzdělávání dětí.

Ve čtvrté kapitole jsem věnovala pozornost pojmu vzdělávání a vzdělání. Oba pojmu definuji a uvádím jejich druhy a funkce. Uvedla jsem také pojem rovnost vzdělávacích příležitostí, jejichž cílem je stanovit stejné podmínky vzdělávání pro všechny žáky bez rozdílu. V této kapitole se věnují také další volbě vzdělávání, protože právě otázkou dalšího vzdělávání dětí

jsem se zabývala ve svém dotazníku. Tuto kapitolu uzavírají druhy škol a jejich krátká charakteristika.

Pátá kapitola se zabývá školní úspěšností a neúspěšností. Nejprve definuji pojem školní úspěšnosti a faktory, které se na školní úspěšnosti podílejí. Více pozornosti jsem věnovala školní neúspěšnosti. Nejprve jsem definovala absolutní a relativní školní neúspěšnost, poté jsem rozepsala faktory školní neúspěšnosti dle jednotlivých autorů odborných publikací.

Poslední šestá kapitola pojednává o motivaci. Motivace hraje ve vzdělávání dětí jednu z nejdůležitějších rolí. Definovala jsem pojem motivace, uvedla jsem rozdíl mezi vnitřní a vnější motivací. Dále uvedla druhy motivace dle psychologického slovníku. Vysvětlila jsem jakou roli v motivaci hrají odměny, tresty, nuda a stres ve škole. Kapitolu ukončuje pojem aspirační úroveň, která se podílí na motivaci a výkonnosti žáka.

Stěžejní částí této bakalářské práce je praktická část. Praktická část se skládá z výzkumných otázek, které jsem vypracovala do dotazníku. Dotazník obsahuje celkem sedmnáct otázek. Otázky v dotazníku jsou otevřené i uzavřené. Vypracovaný dotazník vyplňovali respondenti osmých a devátých tříd na základní škole a v dětském domově. Zvolila jsem respondenty ve věku od dvanácti do patnácti let. Výsledky dotazníku jsem zpracovala do přehledných grafů a tabulek.

Téma vzdělávání a motivace dětí z dětských domovů oproti dětem z běžných rodin je široké a obsáhlé téma. Cílem mé bakalářské práce bylo především zjistit, jestli existuje rozdíl ve vzdělávání a vybraných motivačních faktorech při volbě dalšího vzdělávání mezi dětmi z dětských domovů a dětmi běžné populace – žáci 8–9. tříd základní školy. Chtěla jsem zjistit, zda jsou děti vyrůstající v jednotlivých prostředích ve škole úspěšné či neúspěšné, zajímalo mě také jejich vlastní sebehodnocení školních výsledků. Zjišťuji, kdo nebo co je ke vzdělávání a výběru dalšího vzdělávání motivuje. Jaké je jejich vysněné povolání. Zajímalo mě také, jakého nejvyššího vzdělání chtějí dosáhnout.

Práce může být nápomocná nejen vychovatelům v dětských domovech, sociálním pracovníkům, rodičům a učitelům, ale také všem, kteří se o danou problematiku zajímají. Tuto práci jsem zpracovala také z důvodu, že vzděláváním a motivací ke vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí z dětských domovů v porovnání s dětmi, které vyrůstají v rodinném prostředí a mají jednodušší vstup do budoucího života, není věnovaná dostatečná pozornost.

TEORETICKÁ ČÁST - VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

1 Vývoj osobnosti dítěte

„Dítě je lidský jedinec v životní fázi od narození do období adolescence“ (Průcha, 2003, s. 46)

„Lidský jedinec v období od narození do 15 let“ (Hartl, Hartlová, 2010, s. 117)

Vývoj osobnosti dítěte se zabývá vývojem jedince po stránce somatické, psychické a sociální. Zahrnuje také důležité mezníky života jedince. Patří sem období prenatální, novorozenecké, kojenecké, batolecí, období předškolní, školní věk a dospívání. Jelikož má bakalářská práce se zaměřuje především na děti školního věku, konkrétně staršího školního věku a dospívání, rozhodla jsem se blíže specifikovat právě školní věk a období dospívání.

1.1 Školní věk

„Školní věk lze chápat jako období oficiálního vstupu do společnosti, kterou představuje obecně ceněná instituce školy. Dítě zde musí potvrdit své kompetence, pracovat a plnit povinnosti, tak jak od něho společnost očekává.“ (Vágnerová, 2012, s. 255)

Nástup do školy představuje důležitý sociální mezník v životě dítěte, protože dítě získává novou sociální roli, a to roli školáka. Škola ovlivňuje rozvoj kompetencí a celé osobnosti dítěte. Rozvíjí se rozumové schopnosti, dítě se učí myslet jiným způsobem než doposud. (Vágnerová, 2012, s. 254–255)

Rozdělení školního věku dle Vágnerové (2012):

- ✓ **Raný školní věk**, který je vymezen nástupem do školy. Trvá přibližně od 6 do 9 let. Charakteristické pro raný školní věk je změna sociálního postavení dítěte, která ovlivňuje další vývoj jeho osobnosti a mnoha schopností a dovedností. Dítě získává novou sociální roli školáka a naučí se základům vzdělanosti, mezi které patří čtení, psaní a počítání.
- ✓ **Střední školní věk** trvá přibližně od 9 do 11–12 let. Nepředstavuje významný sociální ani biologický mezník. Je to období, kdy dítě ukončuje první stupeň základní školy a nastupuje do stupně druhého. Dítě začíná dospívat a dochází u něho ke změnám, které s dospíváním souvisí. Dítě zaujímá ve škole a vrstevnické skupině určitou pozici, která je důležitá pro jeho budoucí sociální postavení a osobnostní vývoj.

- ✓ **Starší školní věk** představuje období 2. stupně základní školy a trvá do ukončení povinné školní docházky, to je přibližně do 15 let. Jde o období pubescence neboli první fáze dospívání, která se projevuje i změnou psychických vlastností jako je prožívání, uvažování, osamostatňování a odpoutávání od rodiny.

1.2 Dospívání

Dospívání představuje přechod mezi dětstvím a dospělostí, trvá přibližně od 10 do 20 let. Dochází ke komplexní změně osobnosti po stránce psychické, somatické a sociální. Změny ovlivňují biologické, psychické i sociální faktory. (Vágnerová, 2012, s. 367)

„Dospívání představuje specifickou životní etapu, která má svoje typické znaky v rámci životního cyklu a svůj objektivní i subjektivní význam. Je to období hledání a přehodnocování, v němž má jedinec zvládnout vlastní proměnu, dosáhnout přijatelného sociálního postavení a vytvořit si subjektivně uspokojivou, zralejší formu vlastní identity.“ (Vágnerová, 2012, s. 367)

Dělení fází dospívání dle Vágnerové (2012):

- ✓ **Raná adolescence**, která bývá označována jako pubescence trvá přibližně od 11 do 15 let. Největší změnou, kterou toto období přináší je tělesné dospívání, spojené s pohlavním dozráváním, které se nazývá puberta. Dochází také ke změně způsobu myšlení, především abstraktního myšlení. Významné jsou také změny emočního prožívání, typické jsou výkyvy nálad. Dochází k osamostatňování a odpoutávání se od rodičů. Pubescent se ztotožňuje se svými vrstevníky, vznikají pevnější přátelství a první lásky a experimentace s partnerskými vztahy. Důležitým mezníkem tohoto období je ukončení povinné školní docházky a diferenciací dalšího profesního směřování.
- ✓ **Pozdní adolescence** trvá od 15 do 20 let. V pozdní adolescenci dochází k pohlavnímu dozrávání a komplexnějším psychosociálním proměnám. Mění se osobnost i společenská pozice dospívajícího. Rozvíjejí se vztahy s vrstevníky, především v oblasti partnerství. Vztahy s rodiči se zklidňují a stabilizují. Dochází k potvrzení určité sociální identity a hledání vlastní identity. Jedinec usiluje o sebepoznání, to se uskutečňuje v rámci určité vrstevnické skupiny. Důležitým sociálním mezníkem pozdní adolescence je ukončení profesní přípravy, na které navazuje další studium či vstup do zaměstnání.

2 Náhradní výchova

Náhradní péče je určena pro děti, které nemají rodiče a pro děti, o které se rodiče nechtějí nebo nemohou starat. V praxi je výjimečná situace, že se dítě dostane do náhradní péče v případě, že osiří. Většinou totiž výchovu dítěte zajišťují ostatní členové rodiny. Mezi ty patří prarodiče nebo sourozenci rodičů. (Matějček a Dytrych, 2002, s. 89-90)

„V České republice žije, podobně jako v jiných evropských zemích, 1 % dětí (kolem 20. 000), které nemohou vyrůstat ve své vlastní rodině. Pouze 2 % z této skupiny jsou úplní sirotci, kdežto 98 % jich tedy svou vlastní rodinu má, ale ta se o ně z nejrůznějších důvodů nemůže, nechce nebo neumí starat.“ (Matějček, 1994, s. 31)

2.1 Náhradní rodinná péče

Náhradní rodinná péče je určena dětem, které nemohou být z nejrůznějších důvodů vychovávány ve vlastní rodině. Děti jsou vychovávány „náhradními rodiči“ v prostředí, které se snaží co nejvíce přiblížit životu v přirozené rodině. Z tohoto důvodu má náhradní rodinná péče vždy přednost před ústavní péčí. Mezi formy náhradní rodinné péče patří adopce, poručenství, opatrovnictví a pěstounství. (Matějček, 1994, s. 31)

2.2 Ústavní péče

Je to forma péče o děti, které nemohou být z nejrůznějších důvodů vychovávány ve vlastní rodině. Nejčastěji jde o péči ústavní, v níž je dítě vychováváno až do své dospělosti. Soud nařídí ústavní výchovu v případě, když je výchova dítěte vážně narušena nebo pokud rodiče nemohou ze závažných důvodů výchovu dítěte zabezpečit. Před nařízením ústavní výchovy soud posoudí, zda nelze dítěti zajistit náhradní rodinnou péči, která má vždy přednost před ústavní péčí. (Matějček, 1994, s. 31)

Jelikož jsem si pro svou bakalářskou práci vybrala téma, které se zaměřuje na vzdělávání dětí vyrůstajících v dětských domovech, budu blíže specifikovat ústavní výchovu a její formy.

2.2.1 Formy ústavní péče

Kojenecký ústav a dětský domov pro děti do tří let věku

Kojenecké ústavy poskytují ústavní a výchovnou péči dětem, jejichž vývoj je ohrožen nevhodným domácím prostředím, zpravidla do jednoho roku věku.

Dětský domov pro děti do 3 let poskytuje ústavní a výchovnou péči dětem, o něž nemá kdo pečovat či ze sociálních důvodů není možné zajistit péči ve vlastní rodině. Pro děti ve věku od jednoho roku do tří let. Kojenecký ústav a dětský domov pro děti do tří let věku spadá pod záštitu Ministerstva zdravotnictví. (vyhláška č. 242/1991 Sb., vyhláška ministerstva zdravotnictví České republiky o soustavě zdravotnických zařízení zřizovaných okresními úřady a obcemi, § 20)

Dětský domov

Dětský domov je školské zařízení pro výkon ústavní výchovy. Je určen pro chlapce a dívky ve věku od 3 do 18 let. Je také možné umístění mladšího dítěte, a to v případech, kdy jde o sourozence, a to z toho důvodu, aby nedošlo k jejich rozdělení. Pokud děti i nadále pokračují ve studiu, tak do ukončení přípravy pro výkon budoucího povolání, tedy do 26 let. S dětským domovem mladiství sepsují smlouvu o dobrovolném pobytu.

Do dětského domova jsou umisťovány děti na základě rozhodnutí soudu nebo rozhodnutí o předběžném opatření. Před umístěním do dětského domova však dítě absolvuje vyšetření v diagnostickém ústavu. Dětský domov je totiž určen pro děti, které nemají nějaké závažné výchovné problémy. Toto zařízení je určeno pro děti, jejichž rodiče se o své děti nemůžou, neumějí nebo nechtějí starat. Cílem dětského domova je zabezpečovat a uspokojovat potřeby nezbytné pro vývoj dítěte v prostředí, které se snaží co nejvíce přiblížit rodinnému prostředí. Plní funkci sociální, vzdělávací a výchovnou. Výchovnou funkci zajišťují vychovatelky a sociální funkci vykonávají sociální pracovníci.

Dnešní dětské domovy jsou rodinného typu. To znamená, že se v dětském domově utváří rodinné skupiny, které tvoří děti různého pohlaví a věku. V jedné rodinné skupině je obvykle 6 až 8 dětí. O děti pečují vychovatelé. Každá rodinná skupina má svojí bytovou jednotku. (zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, §12)

Dětský domov se školou

Jedná se o školské zařízení pro výkon ústavní, ochranné výchovy nebo nařízeným předběžným opatřením dětí a mládeže. Je určen pro děti ve věku od 6 let do ukončení povinné školní docházky nebo nezletilé matky a jejich děti. Jsou zde umisťovány děti s psychickými nebo výchovnými problémy.

Jde o zařízení rodinného typu s kapacitou 5 až 8 dětí. Dítě je vzděláváno přímo v tomto zařízení a nedochází do školy, která není součástí zařízení. Pokud v průběhu studia vymizí důvody, kvůli kterým bylo dítě umístěno do dětského domova se školou, může být přeřazeno do školy, která není součástí zařízení. Pokud problémy stále přetrvávají a dítě ukončí povinnou školní docházku, nenastupuje na střední školu či odborné učiliště, ale odchází do výchovného ústavu. (zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, § 13)

Diagnostický ústav

Diagnostický ústav je školské zařízení pro výkon ochranné a ústavní výchovy. Dítě může být umístěno i na základě žádosti rodičů či zákonných zástupců.

Do diagnostického ústavu jsou přijímány děti na základě komplexního vyšetření. Komplexní vyšetření provádí několik osob – psycholog, sociální pracovník, etoped, pedagogický pracovník a zdravotní pracovník. Diagnostický ústav je určen pro děti s poruchami chování. Důvodem umístění v tomto zařízení jsou především výchovné a rodinné problémy.

Pobyt v diagnostickém ústavu je zhruba 6-8. týdnů. Do diagnostického ústavu nejsou umisťovány osoby stejného pohlaví. Máme diagnostické ústavy pro dívky nebo pro chlapce. Úkolem diagnostického ústavu je komplexní vyšetření a návrh na další výchovnou péči. Dítě odchází zpět do rodiny nebo je umístěnou do dětského domova, dětského domova se školou či výchovného ústavu. Úkoly diagnostického ústavu jsou terapeutické, výchovné, sociální, diagnostické a organizační. (zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, §5)

Výchovný ústav

Výchovný ústav je určen pro mladistvé, u nichž se projevují závažné poruchy chování. Do tohoto zařízení jsou umisťováni na základě nařízení o ústavní nebo ochranné výchově.

Máme výchovné ústavy pro děti, mládež či nezletilé matky a jejich děti. Je určen pro děti ve věku od 15 let. V některých případech lze umístit i mladší dítě, které má tak závažné poruchy, že nemůže být umístěno do dětského domova se školou.

Výchovný ústav má za cíl odstranit nebo alespoň zmírnit problémy v chování. Součástí výchovného ústavu jsou školy a učiliště, kde se děti mohou vyučit. Výchovný ústav plní úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. (zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo

ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, §14)

Dětský domov, dětský domov se školou, diagnostický ústav a výchovný ústav spadají pod Ministerstvo školství.

Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc

Tyto zařízení umožňují rychlé umístění dětí v případě krize, kdy je dítě zanedbávané, zneužívané, týrané nebo se ocitlo bez jakékoli péče. Dítě do tohoto zařízení může svěřit soud, obecní úřad obce s rozšířenou působností, rodič nebo může dítě požádat o umístění do zařízení samo. Dítě je v tomto zařízení většinou po dobu 3-6. měsíců. Děti nesmí být v zařízení více než 28.

Jeden zaměstnanec může zajišťovat osobní péči nejvýše o 4 děti svěřené do péče zařízení. Nejčastěji se jedná o tzv. Klokánky, Dětská centra. (zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, § 42)

Domov pro osoby se zdravotním postižením

Pro děti a mládež se zdravotním postižením. Na základě postižení mají sníženou soběstačnost a vyžadují neustálou pomoc a péči jiné fyzické osoby. Spadá pod rezort Ministerstva práce a sociálních věcí.¹

2.3 Dětský domov a jeho vliv na vzdělávání dětí

Dítě ve školním věku hledá vlastní identitu. V tuto dobu je pro dítě nezbytné a jisté zázemí (Kovařík et al. 2004, s. 63). Přestože se dětský domov snaží plnit vůči dítěti všechny funkce, které se co nejvíce snaží přiblížit rodinnému prostředí, vyskytují se rizika, která souvisí s životem v dětském domově. Prvním rizikem je to, že dítě nemůže vyrůstat ve své primární rodině a ani rodině náhradní péče. Je to rizikem z toho důvodu, že se předpokládá, že citové vazby mezi dětmi a vychovateli v dětských domovech nejsou tak intenzivní, jako vazby vznikající v rodině po osvojení či adopci. Péče o děti v dětských domovech, přestože jde o

---

¹ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2007, *Registr poskytovatelů sociálních služeb*[online]. Poslední změna 10.8.2017 [Cit. 17.4.2019]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/>)

dětské domovy rodinného typu, které se snaží co nejvíce podobat přirozené rodině, má deprivanční důsledky. Deprimované děti jsou oproti svým vrstevníkům pomalejší nebo hyperaktivnější, méně nadané, mají zlozvyky či mají problémy v mezilidských vztazích. (Matoušek, 2003, s. 91)

V českém školství jsou děti vyrůstající v dětských domovech řazeni do kategorie dětí se sociálním znevýhodněním. (zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon [online], 2004, § 16). Podle Vojtové (2010) je ohroženo sebepojetí dítěte a sociální stabilita. Dětem chybí vzory a příležitosti k sociálnímu učení a především kontakt s klíčovou osobou. Děti z dětských domovů mají mnohem větší problémy se zvládáním školních povinností oproti dětem z běžných rodin či dětem vyrůstajícím v pěstounské péči. Mnohem častěji zapomínají či ničí své školní pomůcky, mají absenční problémy, jsou neposlušní, odmítají se podřídit skupině či autoritám. Dětem z dětského domova také hrozí etiketizace (vytvoření nálepky dítěte) a šikana. To vše vede ke zhoršenému prospěchu ve škole.

3 Rodina

„Oženit se, založit rodinu, přijmout všechny děti, jež přijdou, zachovat je na tomto nejistém světě a dokonce, bude-li to možné, je trochu vést, to je podle mého přesvědčení nejzazší meta, jíž může člověk dosáhnout“ (Franz Kafka)

„Rodina je základem společnosti, jaká rodina – takové děti“ (Helus, 2015, s. 198)

3.1 Definice rodiny

„Skupina osob spojená manželstvím, pokrevním příbuzenstvím nebo adopcí, které tvoří jednu domácnost a jsou spolu ve vzájemné interakci. Obvykle jsou to manželé, rodiče, děti a sourozenci.“ (Jandourek, 2012, s. 194–195)

„Společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí.“ (Hartl a Hartlová, 2010, s. 504)

Základní forma rodiny se skládá z dospělých rodičů a jejich potomků. Většinou jsou to dva manželé, kteří pochází z rozdílných rodových linií a nejsou pokrevně příbuzní. Tento typ rodiny bývá označován jako nukleární. Do rodiny také patří děti, které si rodina osvojila, děti z předchozích manželství. Rodina také zahrnuje prarodiče. (Jandourek, 2012, s. 195)

Rodina nejstarší společenská instituce, která plní vůči svým dětem určité funkce. Vytváří emociální klima a formuje hodnoty, postoje, vztahy, základy etiky a životního stylu. Nejzákladnějším modelem rodiny je tzv. nukleární rodina, kterou tvoří nejbližší příbuzní, mezi které patří oba rodiče a jejich děti. V posledních letech se model rodiny proměňuje. Roste počet rodinných typů, které zahrnují i rodinu vlastní, úplnou, neúplnou, nevlastní a náhradní. Rodina může být tedy chápána jako sociální skupina nebo společenství, žijící ve svém vlastním prostoru – domově. Rodina umožňuje uspokojovat potřeby, poskytuje péči a základní životní jistotu dětem. Spolu se školou plní výchovné funkce. (Průcha a Walterová, 2009, s. 248)

3.2 Funkce rodiny

Rodina ve svém souhrnu zajišťuje mnoho činností – zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o zdraví, výživu a kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje. Rodina plní určité role i ve vztahu ke společnosti – je to především reprodukce obyvatelstva, a to jak reprodukce biologická, tak i kulturní. (Kraus, 2001, s. 79).

Funkčnost rodiny je velice důležitá pro dítě a jeho vývoj. Pro dítě je důležité uspokojení základních životních potřeb a pocit lásky a bezpečí.

Základní funkce rodiny dle Blahoslava Krause (2008):

✓ **Biologicko – reprodukční funkce**

Úkolem rodiny je zalištovat, aby se rodily další děti.

✓ **Ochranná funkce**

Zalištování životních potřeb dětí a ostatních členů rodiny.

✓ **Sociálně – ekonomická funkce**

Rodiče chodí do práce a vydělávají peníze, aby mohli rodinu finančně zabezpečit.

✓ **Sociálně – výchovná funkce**

Rodina je sociální skupina, která učí dítě přizpůsobit se životu. Učí ho osvojovat si základní dovednosti, návyky a způsoby chování, které jsou běžné pro danou společnost. Umožňují tedy vstup dětí a dospívajících do života.

✓ **Rekreační, relaxační a zábavná funkce**

Zalištuje zábavu a odpočinek. Největší význam má pro děti, ale týká se všech členů rodiny.

✓ **Emocionální funkce**

Zásadní a nezastupitelná funkce. Žádná jiná instituce nedokáže vytvořit podobné, a tak potřebné citové zázemí, pocit lásky a bezpečí. (Kraus,2008, s. 83).

3.2.1 Kategorizace rodin z hlediska jejich funkčnosti

Rodiny stabilizovaně funkční

Rodina pečuje o své děti kladně z hlediska všech základních funkcí.

Funkční rodiny s přechodnými, více či méně vážnými problémy

Rodina vždy dokáže problémy nakonec vyřešit. Díky těmto problémům se rodina pozitivně rozvíjí a vztahy v rodině se upevňují. Problémy jsou většinou způsobeny vlastnostmi jednotlivých členů rodiny, vnějšími okolnostmi, osobním selháním či náporu událostí, které

přináší život. Rodina si problémy uvědomuje a snaží se je vyřešit. Většinou jde o problémy týkající se špatných bytových poměrů, finanční nouze, zasahování prarodičů do života rodiny, problémy v povolání, manželská/ partnerská krize. Nejedná se o traumatizující problémy, členy rodina naopak do budoucna zocelí. Těchto rodin je většina.

Rodiny problémové

V rodině se objevují poruchy základních rodinných funkcí, ale není narušen zdravý vývoj a rozvoj psychiky a osobnosti dítěte. Členové rodiny vyvíjejí úsilí dát věci do pořádku, když jejich síly nestačí, hledají pomoc, která ale bývá účinná jenom dočasně. Někdy bývá řešením rozchod.

Rodina dysfunkční

Některé ze základních rodinných funkcí jsou vážně a dlouhodobě narušeny a děti jsou vážně ohroženy. Nutnost zásahu vnějších institucí, ale rodina vždy nechápe učiněná opatření. Většinou jde o rodiny, kde je alkoholismus, rodiny s podprůměrným příjmem, rodiny v nevyhovujícím bytě, rodiny s psychickými nebo jinými poruchami. Rozchod rodičů zanechává traumatické následky.

Rodina a funkční

Rodina neplní žádnou ze svých základních rodinných funkcí, ohrožuje výživu, zdraví a někdy i život svých dětí. Nezáměr o rodinu přerůstá v nevraživý nebo i nenávistný postoj vůči němu. Hledat nápravu v rodině samotné již nemá smysl a je nutné hledat řešení mimo rodinu. Většinou rozhoduje soud o zbavení rodičovských práv rodičů a umístění dítěte do dětského domova nebo jiného zařízení náhradní rodinné péče. Těchto rodin je evidováno nejméně. (Helus, 2015, s. 222–224)

3.3 Styly rodičovské péče a jejich důsledky

Dle Maccoby a Martina (1983) a Fontana (1997):

Autoritativní styl

Od dětí je rodiči vyžadováno, aby se chovaly rozumně a společensky na úrovni odpovídající jejich věku, schopnostem a dovednostem. Jedná se o vřelý a pečující přístup, kdy se rodiče ptají na názory a city dětí. Rozhodnutí, které rodiče učiní, jsou dětem oznamována a odůvodňována. Z hlediska vývoje dítěte se jedná o optimální styl. Dítě, které je vychovávané

tímto stylem péče je nezávislé, kamarádké, dokáže se prosadit, usiluje o to, aby podalo co nejlepší výkon a bylo úspěšné.

Autořitářský styl

Tento styl péče o dítě prosazuje moc a ovládání. Není zde vřelost, oboustranná komunikace a zájem o city dítěte. Rodiče stanoví nároky a vyžadují poslušnost, úctu a tvrdou práci. Děti, které jsou vychovávány v tomto stylu péče mají sklon k sociální izolaci. Chybí u nich spontaneita. U chlapců se může vyskytovat sklon k agresivitě vůči vrstevníkům a dívky bývají závislé a chybí jim snaha podávat dobrý výkon.

Shovívavý styl

Rodiče na své děti nekladou veliké nároky. Je to přijímací a nenáročný styl. Dítě, které vyrůstá v rodině se shovívavým stylem péče je pozitivně a příjemně naladěné. Negativní na tomto styl je to, že děti jsou nezralé a chybí jim společenská odpovědnost. U dětí se mohou vyskytovat sklony k agresivitě.

Zanedbávající styl

Rodiče tohoto stylu péče o děti jsou zaneprázdnění svou vlastní činností a neúčastní se na životech svých dětí. Nemají zájem o jeho činnosti. Chybí zde oboustranná komunikace, nezájem o názory a city dítěte. Děti bývají náladové a chybí jim soustředěnost. Nemají zájem o školní výuku, chodí za školy a mají sklon k užívání drog.

3.4 Rodinné prostředí a jeho vliv na vzdělávání dětí

Je to nejvýznamnější zdroj, který formuje vývoj jedince. Působí na základní tělesné, psychické a sociální charakteristiky vývoje dítěte od narození do dospělosti. Ovlivňuje kognitivní a emoční vývoj, jazykové a komunikační dovednosti, postoje, předsudky, názory, hodnotové orientace. Důležitá je i dosažená úroveň vzdělání rodičů, protože významně ovlivňuje i vzdělávání dětí a jejich postojů ke škole a vzdělávání. (Průcha a Walterová, 2009, s. 249)

Na vzdělávání dětí má dle Heluse (2015) vliv také vzdělanostní a ekonomická úroveň rodiny. Obecně platí, že čím je vyšší vzdělání rodičů, tím je vyšší socioekonomická úroveň rodiny. Když mají rodiče vyšší vzdělání, většinou vykonávají uznávanější profese, které jsou dobře finančně ohodnocené. Děti, které vyrůstají v socioekonomicky dobře zajištěné rodině, mají lepší podmínky pro život. Rodiče o děti mají větší zájem, mají přehled o jejich studijních

výsledcích a trávení volného času. Děti tak dosahují lepších studijních výsledků a tráví volný čas kvalitnějším způsobem.

„Pokud jde o výchovnou a vzdělávací funkci rodiny, je různými výzkumy spolehlivě prokázáno, že existují rozdíly mezi rodinnými prostředímí dané úrovní vzdělání rodičů, jejich socioekonomickým postavením, počtem dětí v rodině a postojem rodičů k vzdělávání vlastních dětí. Zejména vyniká skutečnost, že v České republice jsou vzdělávací výsledky žáků a studentů silně závislé na typu jejich rodinného prostředí. Také sociologické výzkumy potvrzují značný vliv rodinného prostředí (v závislosti na úrovni vzdělání a profesi rodičů) na aspirace rodičů týkající se volby vzdělávací dráhy jejich dětí.“ (Průha a Veteška, 2012, s. 219)

4 Vzdělávání a vzdělání

4.1 Vzdělávání

„Učením zprostředkované přejímání dosavadních zkušeností lidstva, chování a hodnotových systémů.“ (Hartl, Hartlová, 2010. S.676)

Vzdělávání neboli edukace je proces řízeného učení a vyučování, ke kterému dochází v edukačním prostředí. Vzdělávání je nezbytné pro přežití a vývoj společnosti, protože společnost by se nemohla udržet na určité dosažené úrovni a zdokonalovat se. Vzdělávání člověka začíná od narození a pokračuje během celého jeho života. Proto se velická pozornost věnuje celoživotnímu vzdělávání. (Průcha a Veteška, 2012, s. 274).

Vzdělávání je záměrný proces, při kterém dochází k osvojování si poznatků, dovedností, schopností a postojů a na základě toho dochází k formování osobnosti. Vše je realizováno prostřednictvím školního vyučování. (Vališová et al. 2007, s. 143)

4.1.1 Druhy vzdělávání

Druhy vzdělávání dle Hartla a Hartlové (2010):

- ✓ **Vzdělávání celoživotní** – vzdělávání, které není omezené na určitou životní etapu člověka
- ✓ **Vzdělávání doplňující** – vzdělávání vedoucí k doplnění školního vzdělání
- ✓ **Vzdělávání inkluzivní** – podporuje vzdělávání dětí bez ohledu na jejich omezení a znevýhodnění
- ✓ **Vzdělávání orientované na proces** – neklade důraz na množství zapamatované látky, ale na proces učení
- ✓ **Vzdělávání rozšiřující** – prohlubuje dosavadní vzdělání člověka
- ✓ **Vzdělávání tradiční**
- ✓ **Individuální vzdělávání** – sebevzdělávání (Průcha, Veteška, 2012, s. 274)

4.2 Vzdělání

Vzdělání je souhrn osvojených vědomostí, znalostí, poznatků, dovedností, schopností a duševních hodnot získaných za dobu lidské existence. Je to výsledek výchovně-vzdělávacího procesu. Stav, ve kterém jedinec dosáhl určitých vědomostí, dovedností, schopností a

poznatků. (zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání)

Vzdělání plní funkce jak ve vztahu k jedinci, tak i ve vztahu k celé společnosti.

4.2.1 Funkce vzdělání

- ✓ **Informativní funkce** – Jedinec získává během vzdělání určité informace.
- ✓ **Formativní funkce** – Vzdělání formuje osobnost člověka, jeho znalosti, postoje a dovednosti.
- ✓ **Profesionalizační funkce** - Vzdělání připravuje jedince pro výkon budoucího povolání a jeho zařazení do společnosti.
- ✓ **Integrační funkce** - Vzdělání slučuje nově získané znalosti se znalostmi dříve osvojenými.
- ✓ **Kulturní funkce** – Vzdělání je poznamenáno kulturním dědictvím.
- ✓ **Instrumentální funkce** – Osvojené vzdělání je předstupněm pro další vzdělání. (Vališová et al. 2007, s. 144)

4.2.2 Druhy vzdělání

- ✓ **Všeobecné vzdělání** – *“Všeobecné vzdělání je chápáno jako souhrn nejobvyklejších předpokladů pro společenské fungování člověka, předpokladů pro mnohostranný rozvoj osobnosti v takovém rozsahu, který člověk potřebuje pro vykonávání těch druhů činností, které je invariantní vzhledem k typům profesionálního vzdělání a zároveň je základem pro kterýkoliv z těchto typů.”* (Vališová et al. 2007, s. 144)
- ✓ **Odborné vzdělání** – Představuje souhrn osvojených vědomostí, které jsou nezbytné pro výkon určitých pracovních činností vztahující se na konkrétní profesi či povolání. Je to tedy souhrn předpokladů k vykonávání určité profese. Podle toho se zaměřuje na jednotlivé vědní obory. (Vališová et al. 2007, s. 145)

4.3 Rovnost vzdělávacích příležitostí

Pedagogika a sociologie se v posledních letech zabývá problematikou rovnosti v přístupu ke vzdělávání ve společnosti. Cílem stanovit opatření, které se snaží vytvořit stejné podmínky provšechny. Příslušníci některých sociálních skupin jsou totiž znevýhodněni – sociociokulturní znevýhodnění, to jim neumožňuje nebo ztěžuje dosáhnout vyššího vzdělání a prosadit se na trhu práce. Vše je ovlivněno především rodinným prostředím, ve kterém jedinci vyrůstají. Pedagogická opatření zvyšují rovnost vzdělávacích příležitostí pro sociálně či zdravotně znevýhodněné děti a mládež. (Průcha a Veteška, 2012, s. 20)

4.4 Vzdělávací programy

„Každá škola pracuje podle vzdělávacího programu, který vymezuje koncepci, cíle, obsah a metody práce na určitém typu školy. Vzdělávací programy jsou schvalovány ministerstvem školství a jsou pro školy závazné.“ (Vališová et al. 2007, s. 93)

Cílem rámcově vzdělávacích programů je zajistit, aby všichni žáci mohli získat plnohodnotné a srovnatelné vzdělání, které využijí při dalším studiu a praxi. Slouží jako základní kritérium pro posouzení a schvalování konkrétních vzdělávacích programů škol. Vzdělávací programy formulují cíle, dovednosti, kompetence, postoje a hodnotové orientace žáků. Vzdělávací programy člení učivo do sedmi kategorií – jazykové, matematické, přírodovědné, společenskovední, esteticko-výchovné, výchova ke zdravému životnímu stylu pracovním činnostem a technologiím. (Vališová et al. 2007, s. 93)

4.5 Volba další vzdělávací cesty a přípravy na povolání dětí a mládeže

Vzdělávat na střední škole se mohou děti, které splnily povinnou školní docházku a vyhověly stanoveným podmínkám přijímacího řízení. Přijímací zkoušky a pohovory jsou zaměřeny na zjištění osvojených vědomostí, schopností a dovedností dětí. Při přijímání na konzervatoře, umělecké školy nebo obory uměleckoprůmyslových škol je zjišťován talent a umělecké dovednosti. Součástí přijímacího řízení je i ověření zdravotní způsobilosti pro studium na konkrétní škole (studenti chemické školy nesmí mít sklon k alergiím apod.). Přijímací řízení je také součástí přijetí na vyšší odborné školy a vysoké školy. Každá škola určuje kritéria, které musí uchazeč splnit, aby byl zapsán ke studiu. (Vališová et al. 2007, s. 370–371)

Při výběru konkrétní školy jako možnosti dalšího studia je vždy nutná informovanost o dané škole, jejích nárocích a nárocích zvoleného oboru. Žák musí mít také reálnou představu o svých vlastních schopnostech, dovednostech a studijních schopnostech pro studium na zvolené škole. Při výběru školy se doporučuje účastnit se dne otevřených dveří na dané školy,

získání rad a informací z řad studentů dané školy nebo konzultace s poradenskými pracovníky. Poradenství se věnují informační a poradenská střediska, které nalezneme při úřadech práce, a také pedagogicko-psychologické poradny. Zaměřují se na zjišťování vlastností jedince, které jsou vhodné pro vybraný druh školy či učební obor. Pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jsou určena speciálně pedagogická centra, která se zaměřují na problematiku určitého postižení. Je zde možná konzultace s psychology, učiteli, dorostovými lékaři, kteří se zabývají posouzením možného rozvoje určité poruchy nebo onemocnění v souvislosti se studiem na určité škole či při výkonu zvolené profese. Vysokoškolská poradenská střediska jsou určena zájemcům o studium na vysoké škole a jejich rodičům, ale také pro studenty vysokých škol a jejich absolventům. (Vališová et al. 2007, s. 370–371)

4.6 Druhy škol

1. **Mateřské školy** – Navštěvují děti ve věku od 3 do 6 let. Přednostně přijímané děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky. Slouží k tomu, aby se děti naučili přiměřeně komunikovat, učit se novým věcem a začleňovat se do společnosti.
2. **Základní školy** – Poskytují základní vzdělání prostřednictvím devíti ročníků povinné školní docházky. Cílem je naučit žáky základním vědomostem a dovednostem, naučit se řešit problémy a setkávat se s vrstevníky. Základní škola má dva stupně: 1. stupeň zahrnuje 1. – 5. ročník, 2. stupeň pak 6. – 9. ročník.
3. **Střední školy**
  - a. **Gymnázia** - Poskytují všeobecné vzdělání zakončené maturitní zkouškou. Jsou přípravou pro vysokoškolské studium. Rozlišujeme gymnázia osmiletá, šestiletá a čtyřletá.
  - b. **Střední odborné školy** – Poskytují střední odborné vzdělání zakončené maturitní zkouškou. Délka studia jsou čtyři roky. Přípravují pro výkon odborných činností v technickohospodářských, ekonomických pedagogických, zdravotnických, sociálně-právních a dalších povolání.
  - c. **Střední odborná učiliště** – Poskytují střední vzdělání zakončené závěrečnou zkouškou. Absolventi získají výuční list. Délka studia je obvykle tři roky. Střední odborná učiliště připravují žáky pro výkon řemeslných a dělnických povolání. Umožňují také pro studenty, kteří ukončili tříletý obor, pokračovat ve dvouletém nástavbovém studiu, které je ukončené maturitní zkouškou.

4. **Konzervatoře** – Poskytují všeobecné vzdělání a připravují žáky pro výkon umělecký a umělecko-pedagogických činností. Délka studia je šest až osm ročníků. Studium je zakončené absolutoriem.
5. **Vyšší odborné školy** – Poskytuje absolventům středních škol další vzdělání. Délka studi je zpravidla 3 roky a studium je ukončené absolutoriem. Vyšší odborné školy připravují žáky pro náročné odborné činnosti.
6. **Jazykové školy** – V jazykové škole se vyučují cizí jazyky. Studium je ukončené státní jazykovou zkouškou. (Vališová et al. 2007, s. 91–92)

5 Školní úspěšnost a neúspěšnost

5.1 Školní úspěšnost

„Školní úspěšnost je zvládnutí požadavků kladených školou na jednotlivce, které se projevuje v pozitivním hodnocení žákova prospěchu. Je to produkt kooperací učitelů a žáků vedoucí k dosažení určitých vzdělávacích cílů. Školní úspěšnost není pouze dílem žáka, jeho schopností a píle, ale také dílem učitele, respektive součinnosti obou aktérů.“ (Průcha, Walterová, 2009, s. 242)

„Školní úspěšnost žáka je soulad vytvářený v průběhu výchovně vzdělávacích kooperací a řešící rozpory mezi požadavky školy na straně jedné a výkony, činnostmi a vývojem žákovi osobnosti na straně druhé.“ (Helus, 1979, s. 39)

Škola je místo, kde se žáci vzdělávají, a výkon žáků je klasifikován. Předpokladem dobrého školního prospěchu je vyspělost a dobrá úroveň rozumových schopností. Ukazatelem školní úspěšnosti (výkonu) je školní prospěch. Děti školního věku mají potřebu být úspěšné, protože to rozvíjí jejich pozitivní seberealizaci. Školní úspěšnost přináší pozitivní hodnotu školáka mezi dospělými, ale i vrstevníky. Role školáka by se měla vyznačovat úsilím a snahou ve škole uspět, potvrdit význam školy jako instituce a učitele jako jejího reprezentanta.

Ve škole však najdeme i takové žáky, kteří nejsou schopni dosáhnout požadovaných výsledků, protože k tomu nemají potřebné předpoklady a schopnosti či nejsou schopni tyto schopnosti využívat. (Vágnerová, 2004, s. 16–17)

5.1.1 Faktory školní úspěšnosti:

1. Vnitřní faktory

- a. Paměť
- b. Řeč
- c. Pozornost
- d. Motivace
- e. Inteligence

2. Vnější faktory

- a. Rodina
- b. Škola – učitelé, spolužáci

5.2 Školní neúspěšnost

Kde nenacházíme nadání ani píli, tam se při vyučování či učení nedopracujeme úspěchu buď vůbec nebo jen v malé míře (J. A. Komenský)

„Neúspěšnost ve výchově a vzdělávání v prostředí školy pak v nejobecnější míře lze vymezit selháním dítěte ve výkonu sociální role žák.“ (Maňák, 1998, s. 176)

Za neúspěchy považujeme výkony žáka, které neodpovídají hodnotícím normám a standardům, které představují měřítko školní úspěšnosti nebo neúspěšnosti. Neúspěšnost žáka má negativní vliv na další jeho další vývoj. Pokud je dítě dlouhodobě frustrováno svými neúspěchy a nepocituje oporu ani od svých nejbližších, může dojít k narušení vývoje jeho osobnosti a k narušení jeho socializace. Neúspěšným dětem se ve škole dostává mnohem méně pozitivní motivace než dětem úspěšným, jsou častěji trestáni výčitkami a zahanbujícími poznámkami. (Maňák, 1998, s. 176–180)

Neúspěch ve škole by měl být důvodem zvýšeného úsilí žáka. Měl by v jedinci vyvolávat pocity hanby nebo viny jako důkazu přijetí obecně platné normy významu školy. Pokud se dítě nechová v souladu s normami, musí být pokáráno. Školní neprospěch je ovlivněn mnoha faktory. Učitel by o nich měl vědět a uvědomovat si, že existují jednak limity v oblasti schopností, ale důvodem neúspěchu mohou být i somatické či psychické vlastnosti. Některé nejsou vrozené, ale rozvíjí se vlivem působení rodiny na dítě a jsou předpokladem úspěšnosti ve škole. Některé z nich nejsou závislé pouze na vůli dítěte a nejsou tak snadno ovlivnitelné. Neúspěch ve škole závisí na trvalejších vlastnostech osobnosti žáka i jeho aktuálním psychickým stavu. Jednou z nejdůležitějších podmínek úspěšnost ve škole je motivace. (Vágnerová, 2004, s. 17–18)

„Otázka školního výkonu, prospěchu, školní zdatnosti, a hlavně neprospěchu ve škole je vážným problémem, jehož řešení si vyžaduje náročnou práci s dítětem. Při řešení školních neúspěchů musí pravidelně spolupracovat učitelé, rodiče a samotní žáci. Mnohdy je nutná i konzultace s odbornými psychology.“ (Kohoutek, 1996, s. 33)

5.2.1 Druhy školní neúspěšnosti dle Kohoutka (1996)

- ✓ **Absolutní školní neúspěšnost** je trvalejší a progredující neúspěšnost. Žák neprospívá, protože nemá dostatečně rozvinuté intelektové schopnosti nutné k úspěšné školní docházce. Nazývá se také výukovou nedostačivostí.
- ✓ **Relativní školní neúspěšnost** má mimo intelektové příčiny, které lze ve většině případů odstranit. Jedná se tedy o dočasnou, přechodnou či částečnou neúspěšnost. Příčinou této neúspěšnosti mohou být krizové situace, unavitelnost, demotivace, snížená sebedůvěra, snížená frustrační tolerance, neurotická reaktivita a nerovnoměrné nadání.

„Absolutní i relativní školní neúspěšnost je obrazem i důsledkem individuálních rozdílů, které nacházíme nejenom v osobnosti žáků (např. v úrovni a struktuře nadání, charakteru, zájmu o učení, v emotivitě, motivaci, harmoničnosti či disharmoničnosti osobnosti), ale i v oblasti jejich výkonnosti ve škole a v jejich rodinné výchově.“ (Kohoutek, 1996, s. 3)

5.2.2 Faktory školní neúspěšnosti

Matějček (1988) dělí školní neúspěch do několika kategorií:

- ✓ **Příčinou školní neúspěšnosti je snížená úroveň rozumových schopností**
- ✓ **Příčinou školního neprospěchu je nerovnoměrné nadání** – Jde o dílčí poruchu učení
- ✓ **Příčinou školního selhání jsou okolnosti, které nepříznivě ovlivnily výkon žáka** – Inteligence žáka je přiměřená, ale z nějakého důvodu ji žák není schopen dostatečně využívat. Příčinou může být vývojově podmíněné změny, somatický nebo psychický stav dítěte.

Endogenní (vnitřní) a exogenní (vnější) činitelé podílející se na školní neúspěšnosti dle Maňáka: (1998)

1. Endogenní činitelé

- ✓ **Špatný tělesný stav** – častá onemocnění, tělesná slabost, senzorické poruchy, špatná životospráva, snadná unavitelnost.

- ✓ **Nedostatky v psychice žáků** – neodpovídající mentální úroveň, špatná připravenost žáků v předchozím vzdělávání, nedostatečná motivace k učení, nízká aspirační úroveň, malá vytrvalost a pohodlnost žáků, negativní postoj k učitelům, nesprávná metoda učení se žáků, nepříznivá role žáka ve třídě, špatná sociální akceptovanost, snížená úroveň kognitivních procesů, poruchy schopností myšlení, pozornosti a paměti, vývojové poruchy, drobná mozková dysfunkce, poruchy učení – dyslexie, dysgrafie aj.)

2. Exogenní faktory

- ✓ **Vliv rodiny** – nesprávný styl výchovy, nízká vzdělanostní či kulturní úroveň rodiny, nepříznivá role žáka v rodině, nevhodné bytové poměry.
- ✓ **Vliv školy** – především učitelů – nepřiměřené požadavky na žáky, neznalost a nerespektování individuálních zvláštností žáků, nespravedlivost v hodnocení, nesprávné metodické postupy ve vyučování, nevytváření podmínek pro transfer při učení žáků, nedostatečné opakování a procvičování učiva, nevhodný režim dne, nesprávně sestavený rozvrh, nízká učební motivace, narušování chodu školy
- ✓ **Vlivy mimorodinné a mimoškolní** – vliv nevhodných kamarádů, nepřiměřeně dobré honorování, možnosti výdělků bez ohledu na kvalifikaci může též demoralizovat žáky.

Faktory relativní školní neúspěšnosti dle Kohoutka (1996):

- ✓ **Sociálně-psychologické faktory** – Jsou způsobené rodinným a školním prostředím. Patří sem nevyhovující bytové podmínky, většinou u rodin s více dětmi, kde dítě nemá dostatek klidu pro studium. Důležitá je také vzdálenost bydliště od školy, protože je občas příčinou nepravidelné školní docházky. Veliký význam má kulturní a jazyková úroveň rodiny a vzdělání rodičů, především matky, která s dítětem tráví většinou více času než otec. Mezi nedostatky ve škole, které působí na neúspěšnost dítěte, patří především malá aktivizace žáka ve vyučování, nedostatečná interakce mezi učitelem a žákem, hluk ve třídě, nedostatečné osvětlení, mimořádné formy výuky, internátní škola a konflikty ve spolupráci školy a rodiny.
- ✓ **Biologicko-psychologické faktory** – Patří sem především smyslové vady, řečové vady, špatný tělesný nebo psychický stav, posttraumatická stresová reakce, emoční labilita, parciální nedostatky ve struktuře poznávacích procesů, pohybový neklid, neuropsychická nezralost pro školu, percepčně motorické poruchy, záchvatovité onemocnění, následky psychické deprivace a sub deprivace, rekonvalescence, stavy zvýšené unavitelnosti, chronické choroby, neuropsychická či afektivní labilita.

- ✓ **Intrapsychické faktory** – Za intrapsychické příčiny školní neúspěšnosti považujeme nedostatečný zájem o učení, nedostatečnou školní motivaci, záporný vztah žáka k učiteli, školskou fobii, hypobulii (oslabená vůle), intelektuální pasivita a nedostatky v rozvoji pracovních návyků a techniky duševní práce, rozsáhlé mimoškolní zájmy.

Faktory školní neúspěšnosti dle Vágnerové (2004):

1. Příčinou je snížená úroveň inteligence

„Intelligence je komplex vlastností, která zahrnuje schopnost myslet, učit se a přizpůsobit se požadavkům svého okolí“ (Vágnerová 2004, s. 18) Děti, u kterých je úroveň inteligence snížena, budou ve škole méně úspěšné než jejich vrstevníci. S nižší inteligencí souvisí i omezený rozvoj myšlenkových operací. Takové děti jsou vázané na konkrétní realitu a nedovedou zobecňovat. Přístup k řešení problémů je stereotypní.

2. Příčinou je nerovnoměrné nadání

Školní prospěch v jednotlivých předmětech je závislý na vývojové úrovni různých dílčích složek. Jestliže je vývoj některé dílčí schopnosti opožděn či narušen, vzniká riziko, že dítě bude v určité činnosti selhávat. Každý jedinec má individuální složení schopností a předpokladů pro školní práci. Projevuje se to rozdílem ve známkách v jednotlivých předmětech. Složitější je, pokud dítě trpí postižením některé dílčí schopnosti – vznik specifických poruch učení. Mezi nejvýznamnější patří dyslexie (vývojová porucha čtení, dysgrafie (specifická porucha psaní), dyskalkulie (specifická porucha počítání).

3. Příčinou není nedostatek nadání

- ✓ **Vývojové změny** – První možností je nezralost a nepřipravenost pro školu, kdy dítě není natolik zralé, aby sneslo zátěž školní práce. Nevydrží pracovat dostatečně dlouho a intenzivně, brzy se unaví, nedokáže se na práci dostatečně soustředit a podávat takové výkony, které jsou od něho ve škole vyžadovány. K dalším vývojovým změnám dochází v pubertě, ty mohou být také příčinou školního neprospěchu. Významným znakem je citová labilita a neschopnost sebeovládání. Výkyvy v emocích jsou příčinou snížené aktivační úrovně, jedinci mají nechuť k jakékoli činnosti, zejména k učení. Důležitou roli hraje také nejistota a výkyvy v sebehodnocení, kdy u jedince může školní neúspěch vyvolat snížení motivace.
- ✓ **Somatický stav dítěte** – Somatické onemocnění nezpůsobí jen zhoršený tělesný stav dítěte, ale také má vliv na jeho prožívání, chování a výkon ve škole. Děti bývají mrzuté, neklidné, se sklonem k afektivním výbuchům. Nebo naopak u dětí nastává útlum a oni

jsou převážně skleslé a apatické. Největším problémem je rekonvalescence, kdy je jedinec vyčerpaný a oslabený vlivem nemoci. Doba rekonvalescence může být dlouhá. Časté absence, omezené zkušenosti v sociální oblasti, zhoršené emoční prožívání, snížená výkonnost – to všechno může vést ze zhoršení školního prospěchu.

„Nemocné dítě se nemůže naučit tolik jako dítě zdravé, i když stejně inteligentní.“
(Vágnerová, 2004, s. 33)

- ✓ **Psychický stav** – Školní prospěch závisí i na mimo intelektových psychických vlastnostech a stavu. Velikou roli hraje motivace, pokud dítě není dostatečně motivováno, nedokáže dostatečně využít všech svých schopností. Na školní výkon mají vliv také emoce, které výkon jedince mohou aktivizovat či tlumit. Největší význam z mimo intelektových schopností má koncentrace pozornosti. Ta by měla být v dostatečné míře, dostatečně dlouho a žádoucím směrem. Škola po žákovi vyžaduje schopnost vydržet pracovat, soustředit se a příliš brzy se neunavit.

6 Motivace

„Vnitřní síla odpovědná za zahájení, usměrňování, udržování a energetizaci zacíleného chování, motivační síla vzniká působením vnější i vnitřní stimulace a její kognitivní interpretace. Může být fyziologická (hlad, žízeň, sebezáchova) a psychologické (touha uspět, potřeba někam patřit).“ (Hartl a Hartlová, 2010, s. 320)

Slovo motivace je termín odvozený z latinského *motivus*, což znamená „hýbám“ a *movere* – „pohybovat“. Vyjadřuje hybné síly chování a jednání. Motivace je tedy cílené chování, které je tvořeno motivy. Motivy jsou hybné síly našeho jednání. (Hanuš a Chytilová, 2009, s. 63)

Motivace má ve škole velký význam. Dle Fontany (1997) motivace hraje hlavní roli ve školním úspěchu a selhání dítěte ve výuce. Zvyšuje efektivitu výchovně vzdělávacího působení, ovlivňuje školní úspěšnost žáků, jejich výkonnost a rozvoj jejich osobnosti. Motivace je jednou ze základních podmínek učení, protože ovlivňuje koncentraci, paměťové pochody, výdrž u učení, rychlost a hloubku učení. Také je podmínkou pro rozvoj schopností žáka. Nejčastějším důvodem selhání žáka ve škole je nedostatek motivace k učení. (Pavelková. 2002, s. 7)

„Pozitivní motivace učební činnosti žáka je důležitou, pokud ne přímo zásadní podmínkou jeho školní úspěšnosti.“ (Lokšová a Lokša, 1999, s. 9).

Ve většině teorií, motivace chování člověka vychází z vnitřních potřeb a vnějšího popudu, který je označován jako *incentiva*. Potřeby jsou hierarchicky uspořádány. Základní potřeby tvoří primární – fyziologické potřeby (potřeba potravy, vody, kyslíku a další), v průběhu života se utváří sekundární – psychické potřeby. Ty jsou sociálně podmíněny, podléhají vlivům učení a jsou rozhodující pro školní motivaci (poznávací potřeby, seberealizační potřeby, výkonové potřeby a další.). Incentivy jsou vnější podněty, které vyvolávají nebo zesilují motivaci. Rozlišujeme incentivy pozitivní (odměna) a negativní (hrozba, výsměch). Potřeby a incentivy jsou ve velmi úzkém vztahu. Pokud je navozena potřeba, vzniká motiv. Motiv je faktor, který vyvolává, řídí a integruje chování – v případě žáků učení Motiv nutí člověka jednat určitým způsobem. (Lokšová a Lokša, 1999, s. 12–18)

Lokšová a Lokša (1999) motivy dále dělí na vnitřní, vnější, sociální a interiorizované motivy. Na základě vnitřních motivů má žák potřebu učit se, aby více věděl, získal nové poznatky a vědomosti. Činí tak z důvodu, že sám chce. O vnějších a sociálních motivech mluvíme tehdy, když se žák učí na základě toho, že je to od něho vyžadováno, je mu to nařízeno. Žák se učí,

aby uspokojil rodiče nebo učitele. Pokud by se nenaučil, čekal by ho trest. Pokud se žák učí, aby svými vědomostmi a činností prospěl společnosti, jedná se o interiorizované motivy.

6.1 Typy motivace

Pro rozvíjení motivace žáků k učení při vyučování rozlišujeme vnitřní a vnější motivaci. Vnitřní motivace dle Lokšové a Lokše (1999) ovlivňuje naši činnost na základě vnitřního impulsu, člověk vykonává nějakou činnost jen kvůli sobě a neočekává žádný vnější podnět, kterým může být ocenění, pochvala nebo odměna. Žák, který je vnitřně motivovaný se učit, tuto činnost vykonává ochotně, protože ho to uspokojuje a on se těší na výsledek činnosti. Žáci, u nichž převládá vnitřní motivace, mají vyšší školní úspěšnost, chodí rády do školy a svědomitě se připravují na výuku.

Vnější motivace pro Lokšovou a Lokše (1999) představuje to, co nás ovlivňuje na základě vnějšího impulsu. Žák se tedy neučí z vlastního zájmu, ale pod vlivem vnějších motivačních činitelů. Vnější motivace bývá většinou vykonávaná pod tlakem, občas je doprovázena napětím, nejistotou a pocitem úzkosti. Chování motivované vnějšími motivačními činiteli je ve své podstatě instrumentální, protože je nástrojem pro dosažení nějakých vnějších motivačních činitelů, mezi které patří odměna nebo vyhnutí se trestu. Při školním učení se žáci obvykle učí na základě vnější motivace. Žáci, u kterých převládá vnější motivace k učení se vyskytuje horší přizpůsobení se školnímu prostředí, vyšší úzkostnost, nižší sebevědomí a schopnost vyrovnat se se školním neúspěchem.

Vnitřní motivace je tendence vykonávat určité činnosti se zájmem. Jedinec se chce ze zvědavosti naučit něco, co ještě neovládá nebo vykonává určitou činnost na základě toho, že ho to baví a přináší mu to radost. Člověk vykonává tyto činnosti bez vnější pobídky a neočekává žádnou vnější odměnu. Odměna je vnitřní, jedinec má radost z objevování nového a nepoznaného, je hrdý, že něco dokázal. Vnější motivace je pak tendence provozovat určitou činnost bez zájmu a vnitřního uspokojení ze sebe sama. Chybí snaha a zájem něco nového se naučit. Jedinec musí být k činnosti pobízen a někdy i přinucen jinou osobou. Odměnou bývá pochvala, dobrá známka či předejití problému. Jde o vnější odměnu, protože přichází od jiných lidí a vnitřně nesouvisí s činností, kterou jedinec vykonal. U jednoho téhož jedince se mohou vyskytnout oba typy motivace. (Mareš, 2013, s. 287-288)

Učitel může adekvátně uplatňovat odměny a tresty ve vyučování a ovlivňovat tak motivaci žáka k učení a školní práci. Motivaci ve školní výkonnosti může negativně ovlivňovat nuda a stres. Způsobují to, že se žák ve škole necítí dobře a nerad do školy chodí a nechce se učit. Školu vnímá jako neužitečnou a prožívá jednotvárnost během vyučovacích hodin. Učitel by

měl svým pedagogickým působením tyto negativní vlivy odstranit. (Lokšová a Lokša, 1999, s. 19–20)

Typy motivace dle Hartla a Hartlové (2010):

- ✓ **Motivace pracovní** – týká se pracovního výkonu, pocit úspěšnosti, uznání, odpovědnosti
- ✓ **Motivace primární** – jde o biologické (vrozené) potřeby, které působí jako instinkty
- ✓ **Motivace sekundární** – naučené tendence chování, vycházejí z primární motivace
- ✓ **Motivace výkonová** – potřeba překonávat překážky, zvládat obtížné úkoly, odráží se v osobní vytrvalosti a osobních standardech
- ✓ **Motivace vnitřní** – motivace vycházející z jedince, jde o hlad, žízeň, ale také cíl, plán, představu, touha
- ✓ **Motivace vnější** – je vyvolána roční a denní dobou, přítomností a nepřítomností ostatních lidí a podnětů v okolí

6.2 Aspirační úroveň

„Osobnostně příznačná výše nároků, které jedinec klade na svůj výkon, respektive interindividuálně odlišný charakter cílů, které si jedinec v životě stanovuje, a které mohou být vysoké či nízké (eventuálně žádné).“ (Bedrnová a Nový, 1998, s. 238)

„Aspirační úroveň určuje ty cíle, které si jedinec vytyčil sám, jejichž dosažení očekává jako výsledek svého usilování.“ (Hrabal, 1979, s. 78)

S motivací souvisí i aspirační úroveň žáka. Je to soubor očekávání a smýšlení o své výkonnosti. Aspirační úroveň definuje Janoušek (2009) jako rovinu výkonu, kterou si jedinec vnitřně stanoví k splnění zadaného úkolu. Pokud žák ve škole dosahuje úspěchu, jeho aspirační úroveň se zvyšuje, když naopak zažívá ve škole neúspěch jeho aspirační úroveň se snižuje. Na základě svých předešlých výkonů má žák stanovenou svou aspirační úroveň, vliv na ní může mít i jeho sociální okolí – učitelé a spolužáci.

PRAKTICKÁ ČÁST

7 Vlastní výzkum

7.1 Cíl výzkumu

V praktické části bakalářské práce jsem si nejprve stanovila své cíle. Cílem mé bakalářské práce je zjistit, zda existuje rozdíl při vzdělávání, volbě dalšího vzdělávání a vybraných motivačních faktorech mezi dětmi z dětských domovů a dětmi běžné populace. Zda jsou děti z běžné populace úspěšnější než děti z dětských domovů. Na základě cílů jsem stanovila hypotézy a pak jsem zvolila metodu dotazníkového šetření.

Hypotéza č. 1: Děti z dětských domovů budou chtít častěji dosáhnout středního vzdělání s výučním listem než děti vyrůstající v rodině.

Hypotéza č. 2: Děti vyrůstající v rodinách budou dosahovat lepších studijních výsledků než děti z dětských domovů.

Hypotéza č. 3: Děti vyrůstající v rodinách budou chtít dosahovat vyššího vzdělání než děti z dětských domovů.

Hypotéza č. 4: Školní výsledky dětí vyrůstajících v rodinách budou více oceňovány než výsledky dětí z dětských domovů.

Hypotéza č. 5: U dětí z běžné populace bude převažovat finanční odměna jako forma ocenění.

7.2 Charakteristika zkoumaného vzorku

Dotazník byl určen pro žáky 8 a 9. tříd, které čeká volba dalšího vzdělávání, popřípadě výkon budoucího povolání. Zkoumanou skupinu tvoří 40 respondentů. Z dětského domova se mého dotazníkového šetření účastnilo 10 respondentů (2 dívky a 8 chlapců), 30 respondentů (15 dívek a 15 chlapců) pak tvoří děti, které vyrůstají v rodinách. Dotazníkové šetření bylo provedeno v dětském domově v Sázavě a na Základní škole Chvaly.

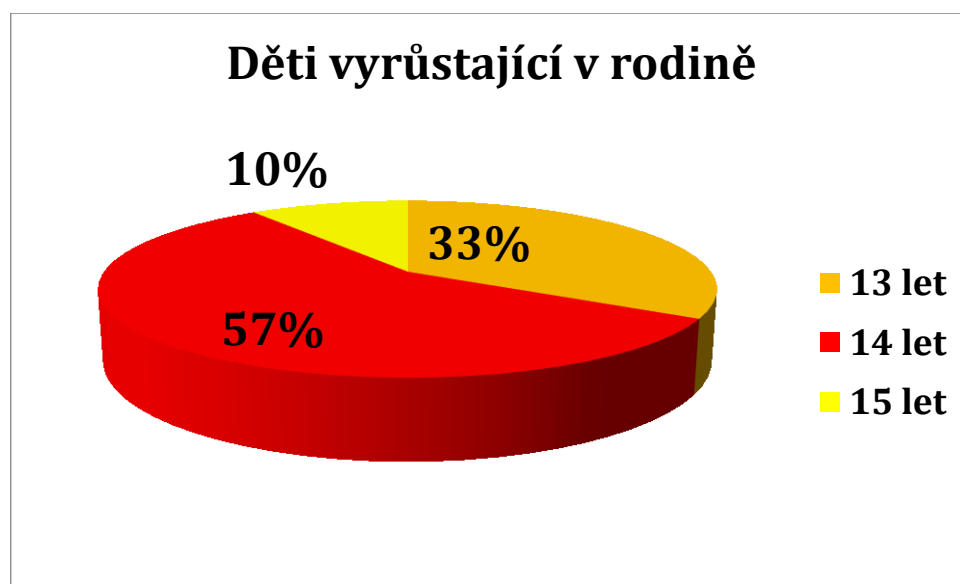
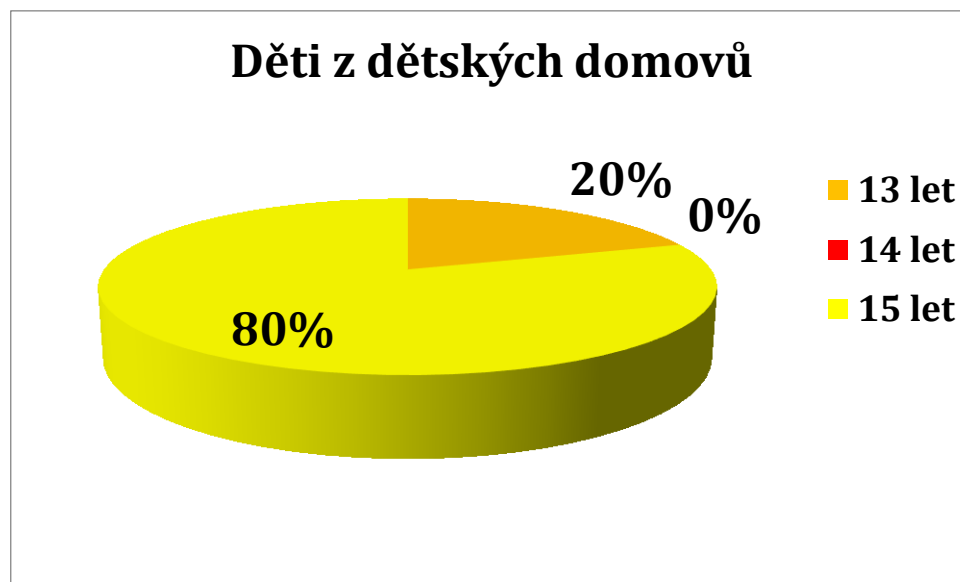
7.3 Metoda výzkumu a metoda vyhodnocení dat

Pro zpracování praktické části mé bakalářské práce jsem použila dotazníkové šetření. Vypracovala jsem dotazník, který je anonymní a skládá se ze sedmnácti otázek. V dotazníku je celkem šest otevřených otázek, osm uzavřených otázek a tři polootevřené otázky. Respondenti měli na vyplnění dotazníků patnáct minut. Informace, které jsem získala, jsou

zpracované do přehledných tabulek a grafů. Výsledky jsou zpracovány kvalitativním způsobem.

7.4 Výsledky výzkumu a jejich grafické zpracování

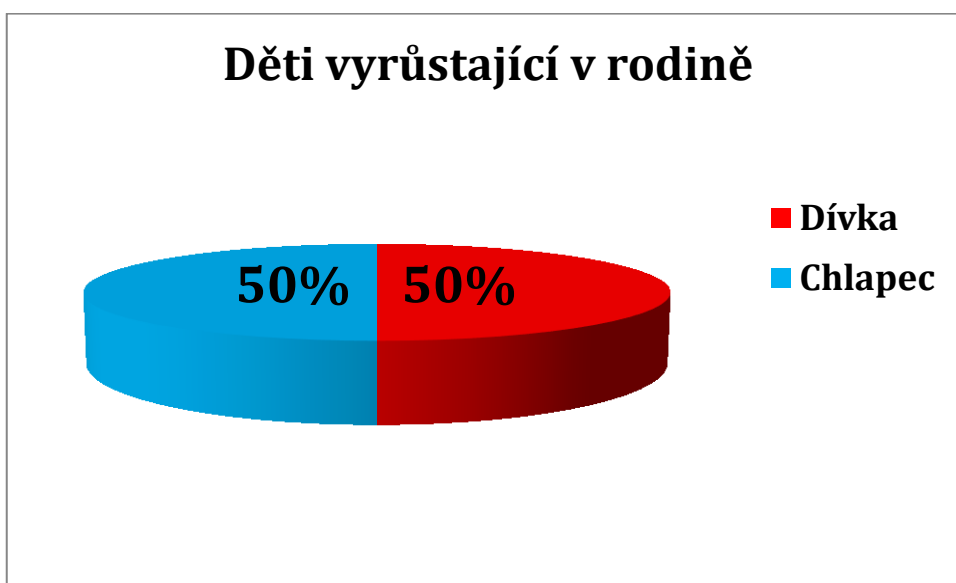
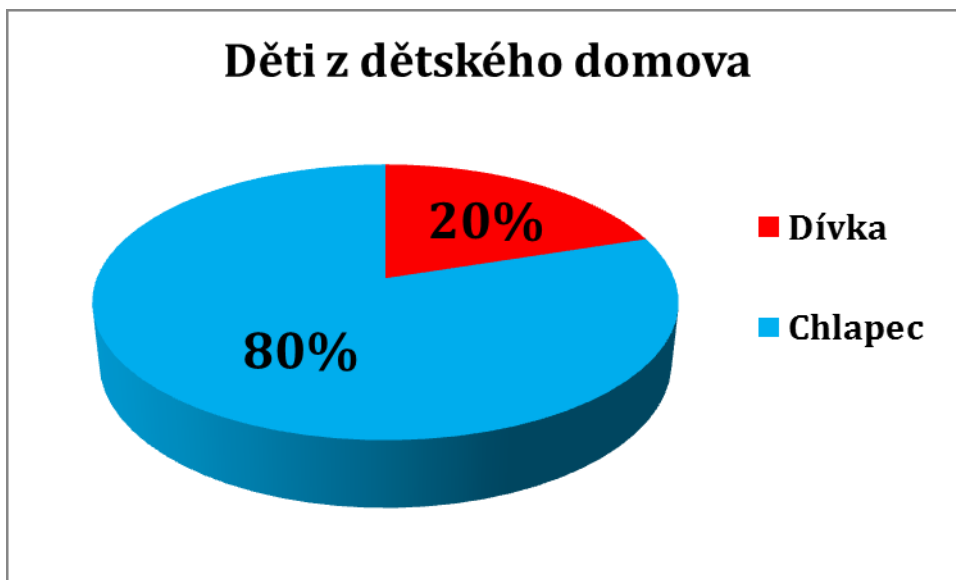
Otázka č. 1: Jaký je Tvůj věk?

Cílem mého výzkumu bylo porovnání vzdělávání a motivace u dětí vyrůstajících v dětských domovech ve srovnání s dětmi běžné populace. Zaměřila jsem se především na žáky 8–9. tříd. Tito žáci spadají do věkové kategorie třinácti až patnácti let. Z dětského domova se dotazníkového šetření účastnilo 20 % dětí ve věku třinácti let a 80 % dětí ve věku patnácti let. Žádnému dítěti nebylo čtrnáct let. Třináctiletých dětí vyrůstajících v rodinách se zúčastnilo 33 %. Nejpočetnější pak byla skupina dětí ve věku čtrnácti let a to celých 57 %. Nejméně

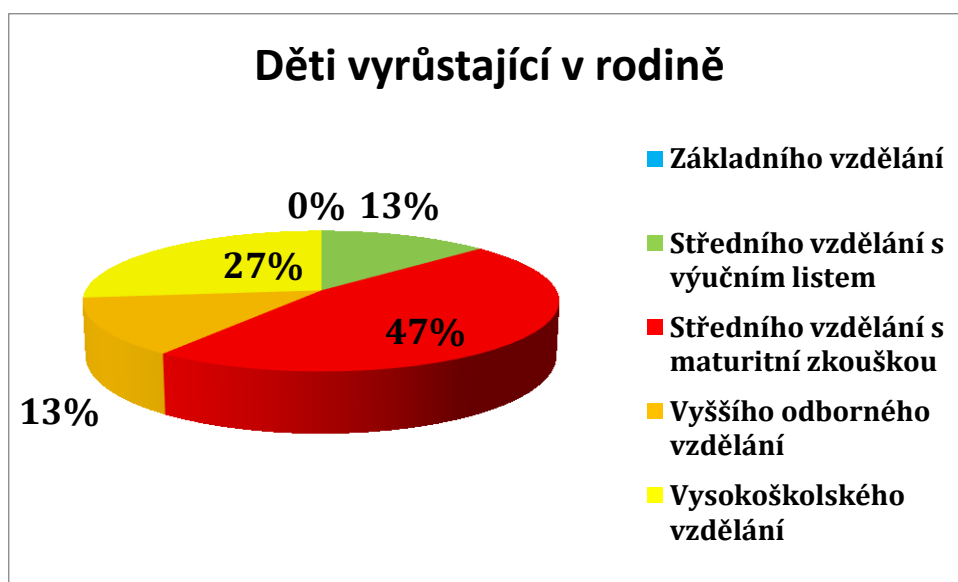
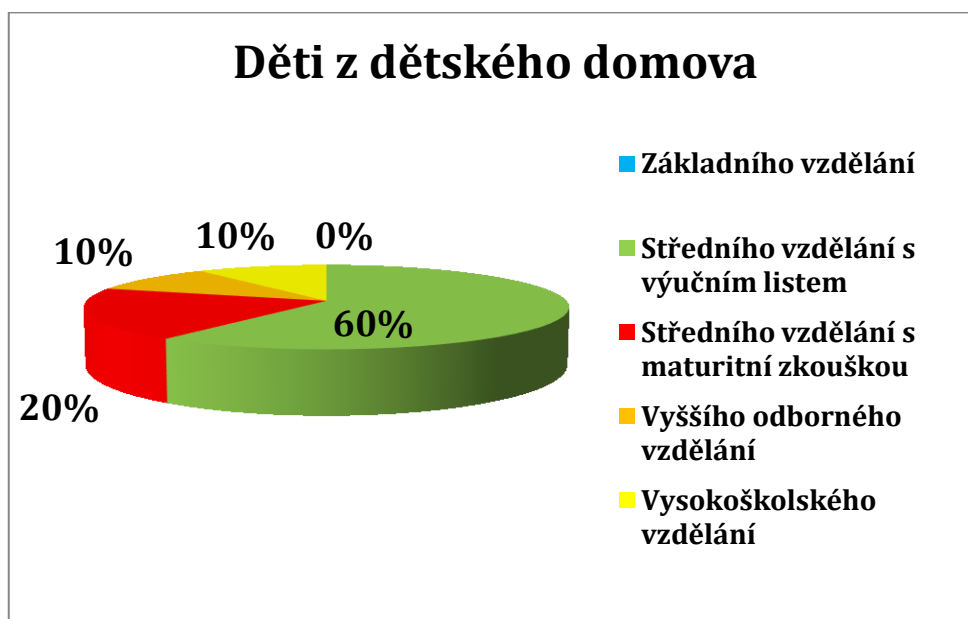
početnou pak byla v porovnání s dětmi z dětského domova věková kategorie patnácti – pouhých 10 %.

Otázka č. 2: Jaké je Tvé pohlaví?

Vždy jsem si myslela, že v dětském domově je více chlapců než dívek. V mém průzkumu se mi to potvrdilo, protože dotazníkového šetření se účastnilo 20 % dívek a 80 % chlapců. U dětí vyrůstajících v rodině se dotazníkového šetření účastnilo 50 % dívek a 50 % chlapců. Myslím si, že vzdělání a motivace je u dívek a chlapců odlišná. Domnívám se totiž, že dívky jsou většinou mnohem pilnější a cílevědomější oproti chlapcům. Jelikož se můj výzkum nezaměřuje na porovnání vzdělávání a motivace na základě pohlaví, výsledek získaný vyhodnocením této otázky je pouze informativní.

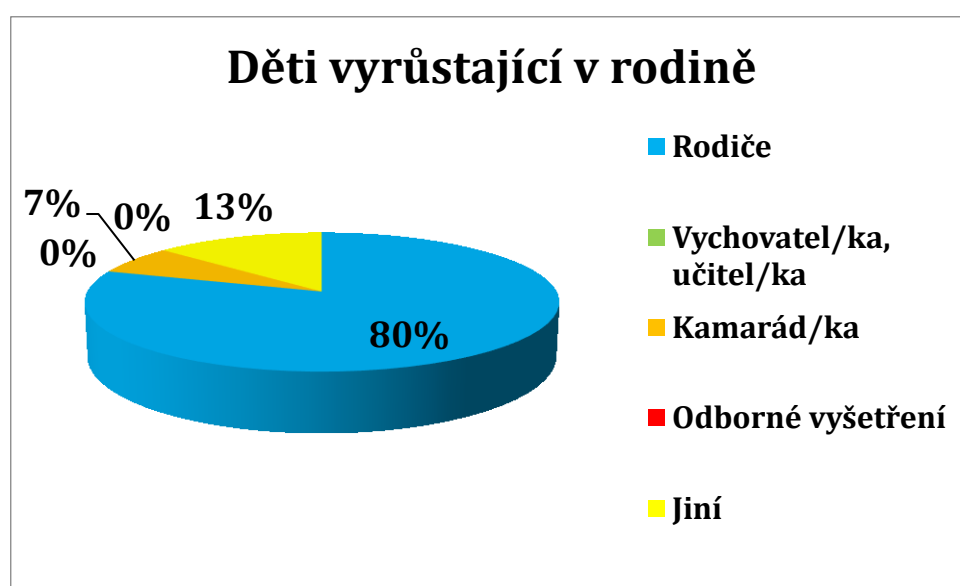
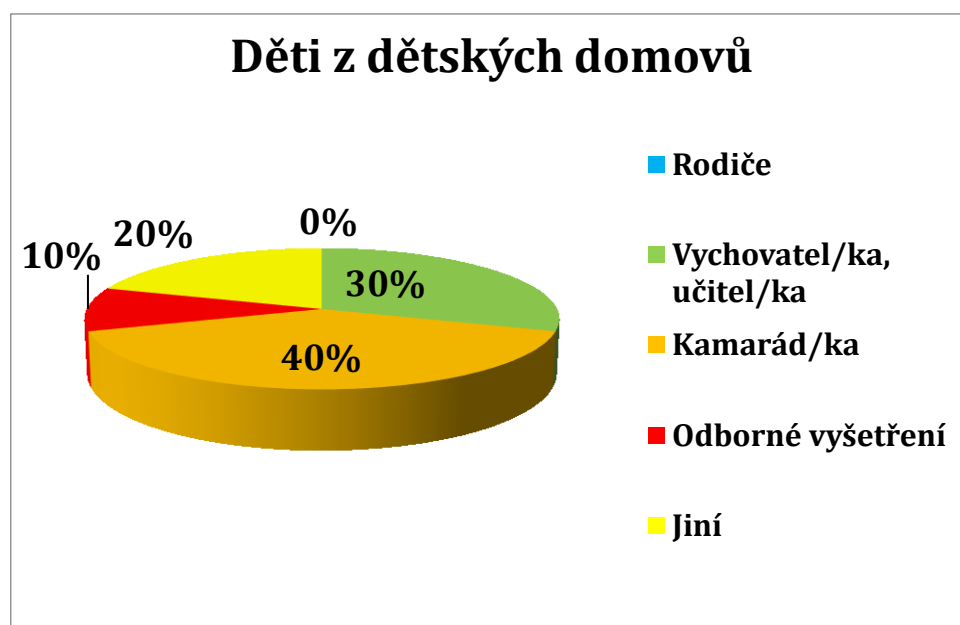
Otázka č. 3: Jakého vzdělání chceš ve svém životě dosáhnout?

Tuto otázku jsem do dotazníku vytvořila za účelem, abych zjistila cíle dětí ohledně jejich vzdělání. Tento výsledek jsem očekávala a nijak mě nepřekvapil. Velmi se těším z výsledku, který se týká možnosti „základního vzdělání“. Tuto možnost zvolilo 0 % dětí z dětského domova a 0 % dětí z běžné populace. Mé očekávání bylo takové, že většina dětí z dětského domova bude volit střední vzdělání s výučním listem. Toto očekávání se mi potvrdilo, středního vzdělání s výučním listem chce získat 60 % dětí z dětského domova a pouze 13 % dětí z běžné populace. Je to zřejmě způsobené tím, že střední vzdělání s výučním listem je ta nejnazší cesta získat alespoň nějaké vzdělání. Myslím si, že v dnešní době je vzdělání ukončené maturitní zkouškou téměř podmínkou k získání dobře ohodnoceného zaměstnání. U dětí, které vyrůstají v rodinách je střední vzdělání s maturitní zkouškou jasnou volbou, tuto

možnost zvolila téměř polovina dotazovaných - 47 % dětí. U dětí z dětského domova chce maturitní zkoušky dosáhnout 20 % dětí. Vyššího odborného vzdělání chce dosáhnout 13 % dětí z běžné populace a 10 % dětí z dětských domovů. Mile mě překvapil výsledek u vysokoškolského vzdělání. Toho chce dosáhnout 27 % dotazovaných dětí z běžné populace a 10 % dětí z dětských domovů. Jsem ráda, že i děti z dětského domova, přestože patří do kategorie dětí se sociálním znevýhodněním chtějí dosáhnout vysokoškolského vzdělání, i když ne v tak hojném počtu jako děti z běžné populace – 10 % dětí z dětského domova a 27 % dětí z běžné populace by rádo získalo ve svém životě vysokoškolský titul.

Otázka č. 4: Tvůj výběr vzdělávání ovlivnil/i?

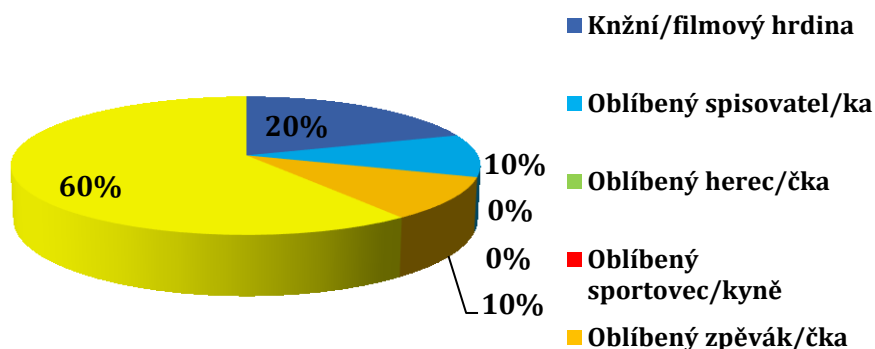

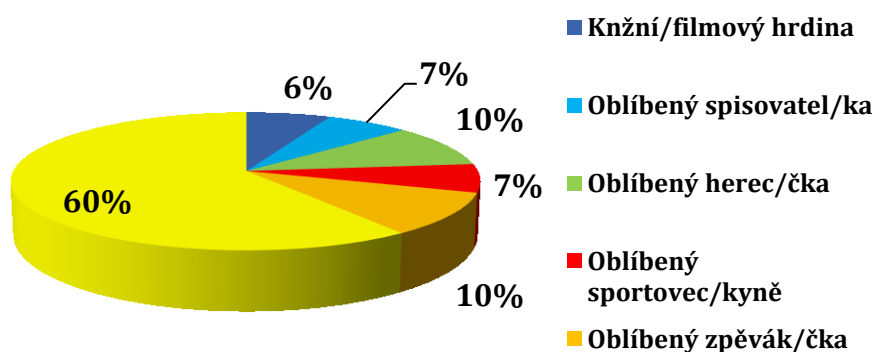
Nepřekvapilo mě, že v této otázce volilo možnost „rodiče“ 0 % dětí z dětských domovů. Protože v dětských domovech jsou většinou děti, o které se rodiče nemohou nebo nechtějí z nejrůznějších důvodů starat a vzdělání jejich dětí je nezajímá. U dětí z běžné populace jsem očekávala, že tuto možnost zvolí nejvíce respondentů. Toto očekávání se mi potvrdilo – celých 80 % volilo možnost „rodiče“. Myslela jsem, že možnost „vychovatel/ka, učitel/ka“ zvolí většina dětí z dětského domova. Toto mé očekávání se však nepotvrdilo. Tuto možnost zvolilo 30 % dětí z dětského domova a 0 % dětí běžné populace. Děti z dětského domova při výběru dalšího vzdělávání nejvíce ovlivnil jejich kamarád nebo kamarádka, tuto možnost zvolilo 40 % dotazovaných. Myslím si, že je to způsobené tím, že jim jejich kamarádi doporučí školu, kterou se chystají navštěvovat nebo se na této škole již vzdělávají. Děti z dětského domova v nich chtějí mít oporu a rádce. U dětí z běžné populace volilo tuto možnost pouze 7 % dotazovaných. Odborné vyšetření zvolilo 10 % dotazovaných respondentů z dětských domovů a 0 % dotazovaných dětí z běžné populace. Tento výsledek mě nepřekvapil, očekávala jsem, že děti ovlivní spíše někdo, kdo jim je blíže a koho dobře znají. Možnost můj výběr ovlivnili „jiní“ zvolilo 20 % dětí z dětského domova a 13 % respondentů běžné populace. Myslím si, že výběr dětí ovlivnili jejich idolové či oblíbené osobnosti, proto jsem zvolila do dotazníkového šetření následující otázku.

Otázka č. 5: Ovlivnil Tvůj výběr ještě někdo jiný?

Děti z dětského domova

Děti vyrůstající v rodině

Moje domněnka z předchozí otázky č. 4 se nepotvrdila, protože celých 60 % dětí z dětského domova i běžné populace volilo možnost „nikdo z nabízených možností“. Myslím si tedy, že respondenti, kteří zvolili tuto možnost, se při výběru dalšího vzdělávání rozhodli na základě vlastních zájmů a preferencí. Další možností, zejména u dětí, které mají svou vlastní rodinu, výběr ovlivnil rodinný příbuzný – babička, dědeček, teta, strýc, sestřenice nebo bratranec. Možnost „knížní/filmový hrdina“ volilo 20 % dětí z dětského domova a 6 % dětí z běžné populace. Spisovatel nebo spisovatelka pak ovlivnilo 10 % dětí z dětského domova a 7 % dětí vyrůstající v rodině. Oblíbený herec/čka ovlivnil při výběru 0 % dětí z dětského domova a 10 % dětí běžné populace. Možnost „oblíbený sportovec/kyně“ volilo 0 % dětí z dětského domova a 7 % dětí z běžné populace. Možnost „oblíbený zpěvák/čka“ zvolilo 10 % dětí z dětského domova a 10 % dětí běžné populace.

Otázka č. 6: Jaký předmět Tě ve škole baví a rád/a by ses mu dále věnovala?

Předmět	Děti z dětského domova	Děti vyrůstající v rodině
Český jazyk	15,4 %	1,8 %
Anglický jazyk	7,7 %	13 %
Německý jazyk	0 %	4 %
Ruský jazyk	0 %	1,8 %
Matematika	23 %	11 %
Informatika	7,7 %	4 %
Dějepis	0 %	4 %
Přírodopis	0 %	22 %
Zeměpis	0 %	7,4 %
Chemie	0 %	7,4 %
Fyzika	15,4 %	7,4 %
Občanská výchova	7,7 %	1,8 %
Výtvarná výchova	0 %	9 %
Tělesná výchova	23 %	4 %
Hudební výchova	0 %	1,8 %

Tato otázka se týkala zaměření dětí. Velice mě překvapilo, že u dětí z dětského domova zvítězila matematika, kterou jako nejoblíbenější předmět zvolilo 23 % dětí. Překvapující pro mě nebylo, že 23 % dětí z dětského domova zvolilo tělesnou výchovu, protože tělesná výchova bývá u dětí velice oblíbeným předmětem. Druhým nejoblíbenějším předmětem dětí z dětského domova je český jazyk a fyzika – každý z předmětů zvolilo 15,4 % respondentů. Anglický jazyk zvolilo 7,7 % respondentů z dětského domova, informatiku zvolilo také 7,7 % respondentů. Občanskou výchovu, jakou svůj nejoblíbenější předmět zvolilo opět 7,7 % respondentů. Musím konstatovat, že oblíbené předměty dětí z dětského domova korespondují s jejich výběrem řemeslného povolání a výběrem středního vzdělání s výučním listem. Nejoblíbenějším předmětem dětí z běžné populace je přírodopis. Tuto možnost zvolilo 22 % respondentů. Na druhém místě se umístil anglický jazyk, který zvolilo 13 % respondentů. Třetím nejoblíbenějším předmětem je matematika, kterou zvolilo 11 % dětí. Opět mě překvapilo, že matematika je u dětí oblíbená, protože za mého studia na základní škole tomu tak nebylo. Výtvarnou výchovu zvolilo 9 % respondentů z běžné populace. Zeměpis, fyzika a chemie – každý z předmětů zvolilo 7,4 % dětí z běžné populace. Překvapující pro mne bylo, že tělesnou výchovu zvolilo pouze 4 % respondentů. Stejně překvapující bylo, že i informatiku zvolilo 4 % respondentů. Očekávala jsem, že v dnešní době, kdy dochází k neustálému rozvoji informačních a komunikačních technologií, zvolí tento předmět více dětí. Dějepis za svůj nejoblíbenější předmět zvolilo 4 % dotazovaných dětí běžné populace. Stejně procentuální zastoupení – 4 % dotazovaných z běžné populace zvolilo za svůj nejoblíbenější předmět německý jazyk. Český jazyk, ruský jazyk, hudební výchova,

občanská výchova – každý z předmětů zvolilo 1,8 respondentů z běžné populace. I u dětí běžné populace, oblíbené předměty souhlasí s výběrem jejich povolání. U dětí běžné populace byla hodně oblíbená profese pracovníka v cestovním ruchu. Tato profese dle mého názoru koresponduje s oblíbeností cizích jazyků u dětí běžné populace. S touto profesí může také souviset obliba přírodopisu a zeměpisu. Otázkou však také zůstává to, zda se oblíbenost některých z předmětů neodvíjí i od oblíbeného profesora, který daný předmět vyučuje.

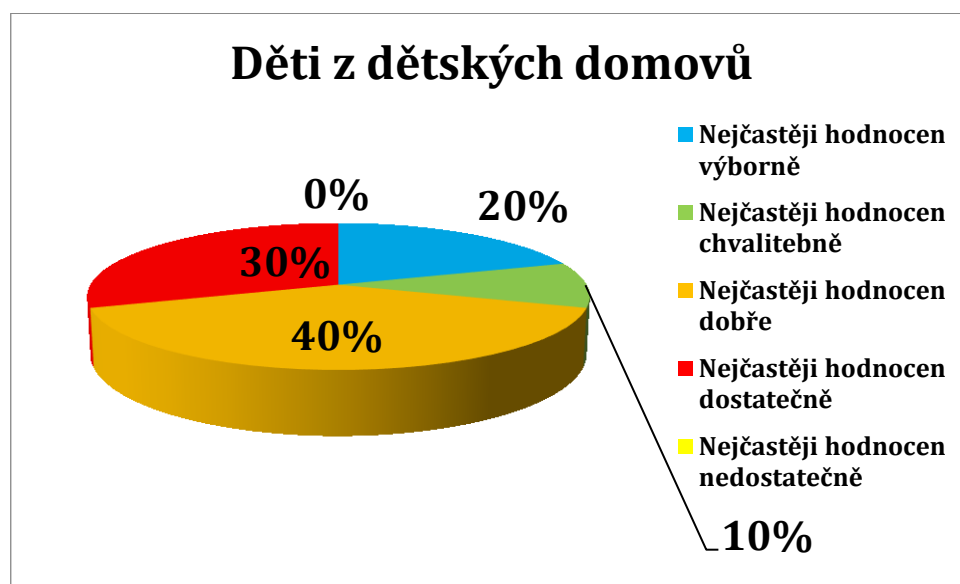
Otázka č. 7: Jaké je Tvé vysněné povolání?

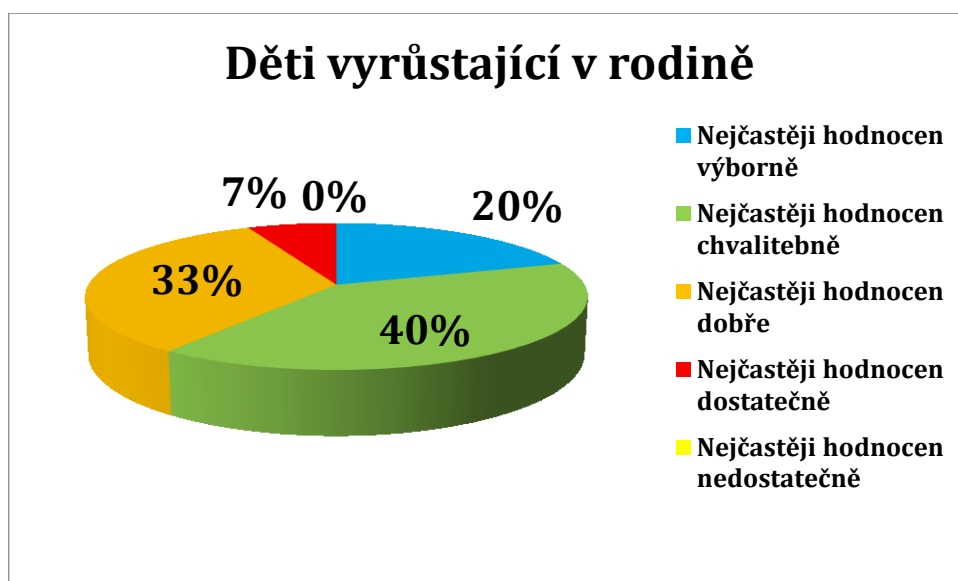
Povolání	Děti z dětského domova	Děti vyrůstající v rodině
Automechanik	20 %	0 %
Elektrikář	0 %	3,3 %
Grafik	0 %	3,3 %
IT specialista	0 %	3,3 %
Kovář	10 %	0 %
Kuchař/ka, cukrář/ka	0 %	10 %
Lékař/ka	10 %	3,3 %
Letuška	0 %	3,3 %
Malířka	0 %	3,3 %
Módní návrhářka	0 %	3,3 %
Pilot	0 %	3,3 %
Policista/ka	0 %	6,7 %
Pracovník v cestovním ruchu	0 %	6,7 %
Právník	0 %	3,3 %
Psycholog	0 %	3,3 %
Řezbář	0 %	3,3 %
Stavař	0 %	3,3 %
Strojvedoucí	10 %	0 %
Trenér	0 %	3,3 %
Učitel/vychovatel	10 %	0 %
Veterinář	0 %	3,3 %
Voják	0 %	3,3 %
Zedník	30 %	0 %
Milionář	0 %	6,7 %
Nevím	10 %	20 %

Respondenti mého dotazníku uvedli mnoho rozmanitých zaměstnání. U dětí z dětského domova vítězí řemeslná povolání – 30 % dětí chce být zedníkem, 20 % dětí automechanikem a 10 % kovářem. To odpovídá výsledkům získaných v otázce č. 3, která byla zaměřena na plánované dosažené vzdělání dětí. Velice zajímavá mi přijde profese strojvedoucího, kterou zvolilo 10 % dotazovaných dětí z dětského domova. Kromě řemeslných povolání jsou zde

také zastoupena povolání, pro jejichž výkon je zapotřebí vysokoškolského vzdělání. Mezi ty patří lékař, kterým chce být 10 % dotazovaných dětí z dětského domova, profesi učitele zvolilo také 10 % dotazovaných dětí z dětského domova. V dětském domově je 10 % dětí, které zatím nemají představu o svém budoucím povolání. Velmi mě překvapilo, že 20 % dětí z běžné populace nemá zatím o svém budoucím povolání žádnou představu. U dětí běžné populace vítězí profese kuchaře – uvedlo 10 % dotazovaných. Pracovníkem v cestovním ruchu chce být 6, 7 % dětí běžné populace. Profesi policisty chce vykonávat také 6,7 % dotazovaných dětí z běžné populace. Velice mě překvapilo, že třináctiletí až patnáctiletí děti dokážou odpovědět na otázku týkající se vysněného povolání „milionář“- takto odpovědělo 6,7 % dotazovaných. Elektrikář, grafik, IT specialista, lékař, letuška, módní návrhářka, pilot, právník, psycholog, řezbář, stavař, trenér, veterinář, voják – každou z těchto profesí zvolilo 3,3 % dotazovaných dětí běžné populace.

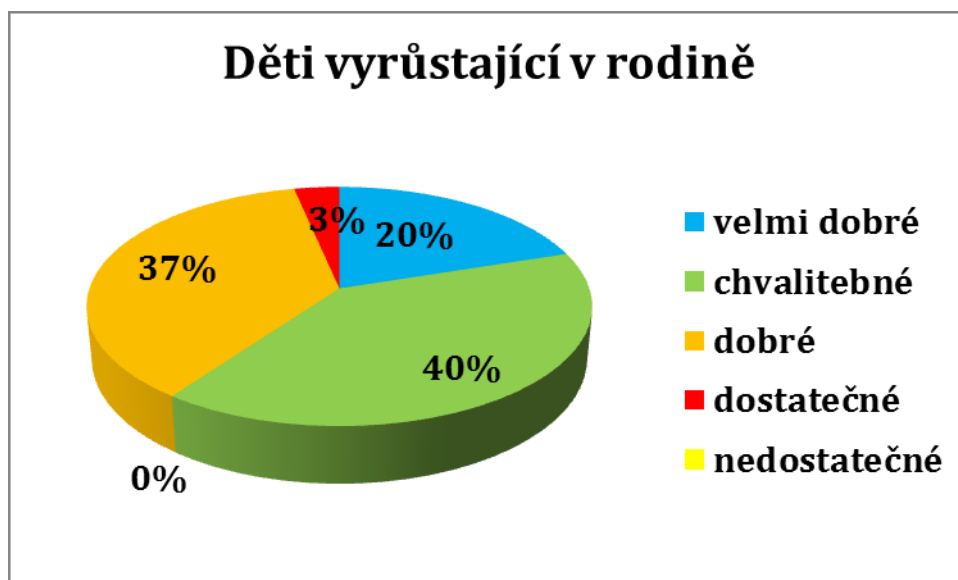
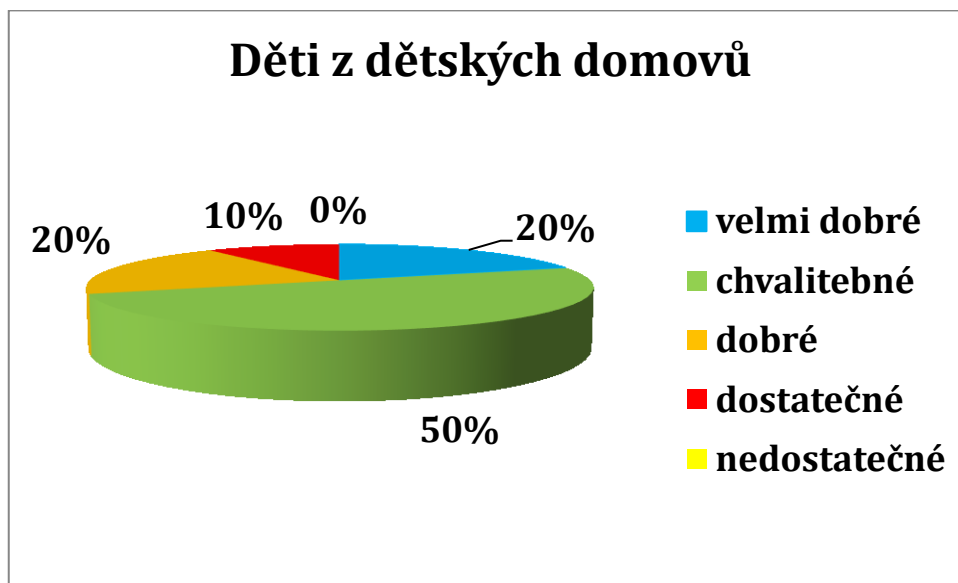
Otázka č. 8: Jak si hodnocen/a ve škole?

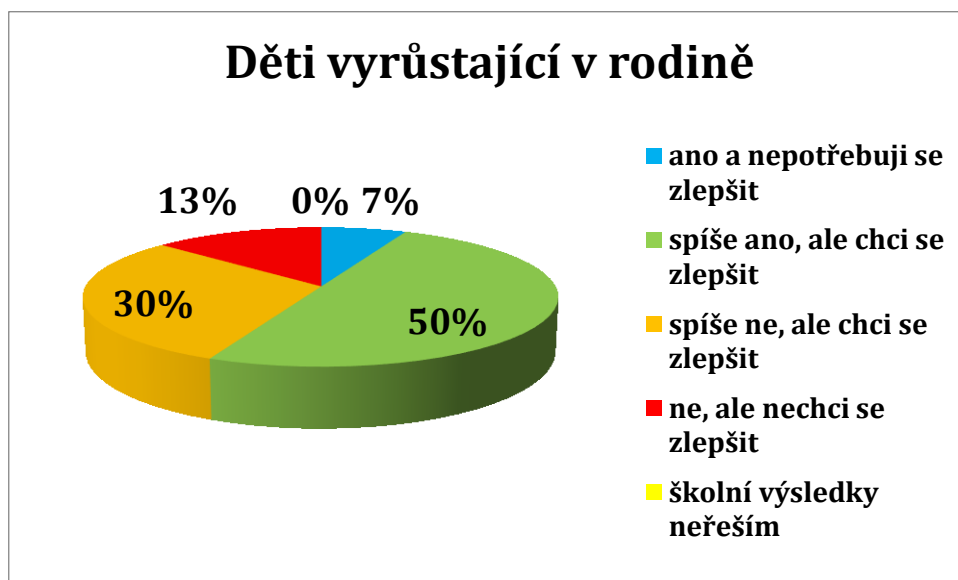
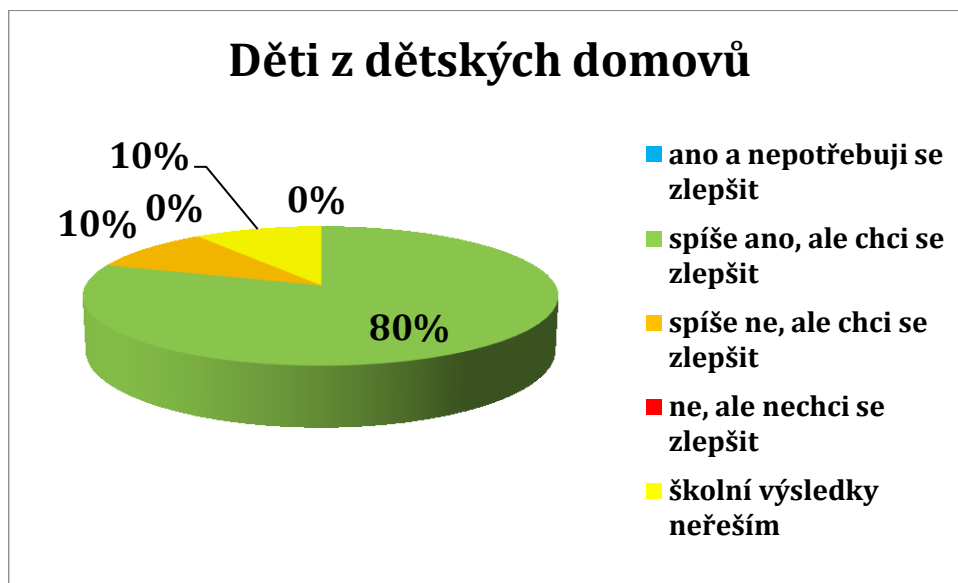
Jsem ráda, že možnost „nedostatečně“ volilo 0 % respondentů z dětského domova i běžné populace. Překvapilo mě, že možnost „výborně“ se shoduje u dětí z dětského domova a dětí běžné populace – 20 % u obou skupin dotazovaných. Očekávala jsem, že u respondentů běžné populace bude výsledek procentuálně vyšší, na základě požadavků na ně kladených rodiči. Chvalitebně hodnoceno je pouze 10 % dětí z dětských domovů a u dětí běžné populace tato možnost převládá – celých 40 % dětí volilo tuto možnost. Očekávala jsem, že možnost „chvalitebně“ bude nejčastější. Děti dosahují zřejmě průměrných výsledků ve škole, protože možnost „dobře“ volilo 40 % dětí z dětského domova a 33 % dětí běžné populace. Tento výsledek mě nepřekvapil. Očekávala jsem, že děti z dětských domovů budou volit možnost „dostatečně“ ve větším počtu než děti z běžných rodin. Z dětských domovů zvolilo tuto možnost 30 % dětí. Naopak pouze 7 % dětí vyrůstajících v rodině volilo možnost dostatečně. Myslím si, že z těchto výsledků vyplývá, že školní prospěch dětí z dětského domova se mnoho neliší od prospěchu dětí běžné populace. Děti, které vyrůstají v rodině, avšak dosahují lepšího prospěchu. Dle mého názoru je to způsobené tím, že na děti běžné populace jsou kladeny větší nároky ze strany rodičů a okolí. Nabízí se také zde otázka, zda respondenti na tuto otázku odpověděli pravdivě.

Otázka č. 9: Ty osobně by si své výsledky označil/a za?

Tato otázka je zaměřena na sebehodnocení dětí, zejména na zhodnocení jejich školních výsledků. Nejčastěji označily děti svůj prospěch jako „chvalitebný“ – 40 % respondentů běžné populace a 50 % respondentů z dětských domovů. Možnost „dobrý“ zvolilo 37 % dětí z rodin a 20 % dětí z dětského domova. Obě skupiny respondentů se shodují v možnosti „velmi dobré“ - 20 % dětí z běžné populace i dětí z dětských domovů takto hodnotí spokojenost se školními výsledky. Svůj školní prospěch za „dostatečný“ označilo 3 % dětí z běžné populace a 10 % dětí z dětských domovů. Možnost „nedostatečný“ zvolilo 0 % respondentů z obou dotazovaných skupin. Z těchto výsledků vyplývá, že děti celkově svůj školní výkon hodnotí jako lehce nadprůměrný až průměrný. U dětí běžné populace se jejich vlastní sebehodnocení téměř shoduje s jejich skutečným školním hodnocením. Děti z dětského domova by se ohodnotily lépe, než jsou skutečně hodnoceny.

Otázka č. 10: Jsi spokojen/a se svými školními výsledky?

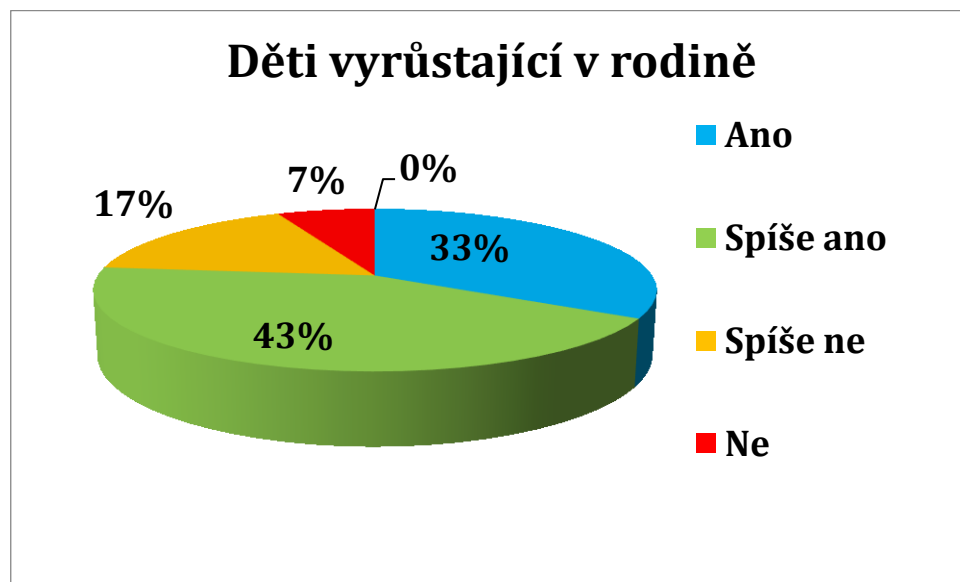
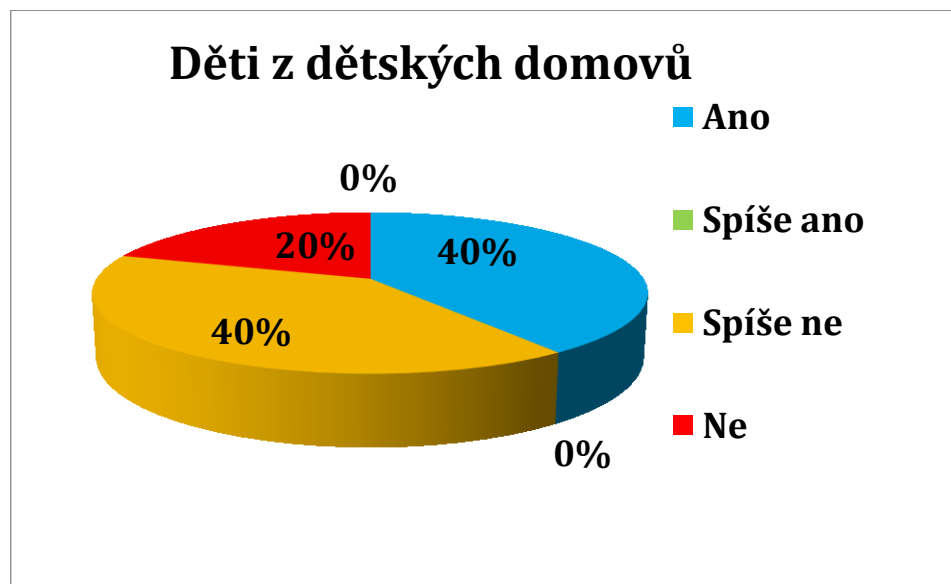

I tato otázka byla zaměřena na sebehodnocení dětí a jejich vůli se zlepšit. Zcela spokojeno se svými školními výsledky bez potřeby se zlepšit je pouze 7 % dětí z běžné populace a 0 % dětí z dětských domovů. Spokojeno se svými školními výsledky, ale s potřebou se zlepšit je 50 % dětí z běžné populace a 80 % dětí z dětských domovů. Tento výsledek mě překvapil, očekávala jsem ho procentuálně vyšší u respondentů běžné populace. Domnívala jsem se, že děti z dětských domovů nebudou mít potřebu zlepšit své školní výsledky. Nespokojenost se školními výsledky, ale potřebou se zlepšit označilo 30 % respondentů běžné populace a 10 % respondentů z dětských domovů. Možnost „ne, ale nechci se zlepšit“ zvolilo 13 % dětí z běžné populace a 0 % dětí z dětských domovů. Tento výsledek mě u dětí z běžné populace nemile překvapil. Možnost „školní výsledky neřeším“ zvolilo 0 % respondentů z běžné populace a 10 % dětí z dětského domova. Naštěstí z těchto výsledků vyplývá, že většina dětí je se svými

výsledky spíše spokojená, a přesto se chtějí zlepšit. Nebo jsou děti se svými školními výsledky spíše nespokojeny, ale chtějí se zlepšit. Jen minimum dětí své školní výsledky nechce zlepšit nebo je vůbec neřeší.

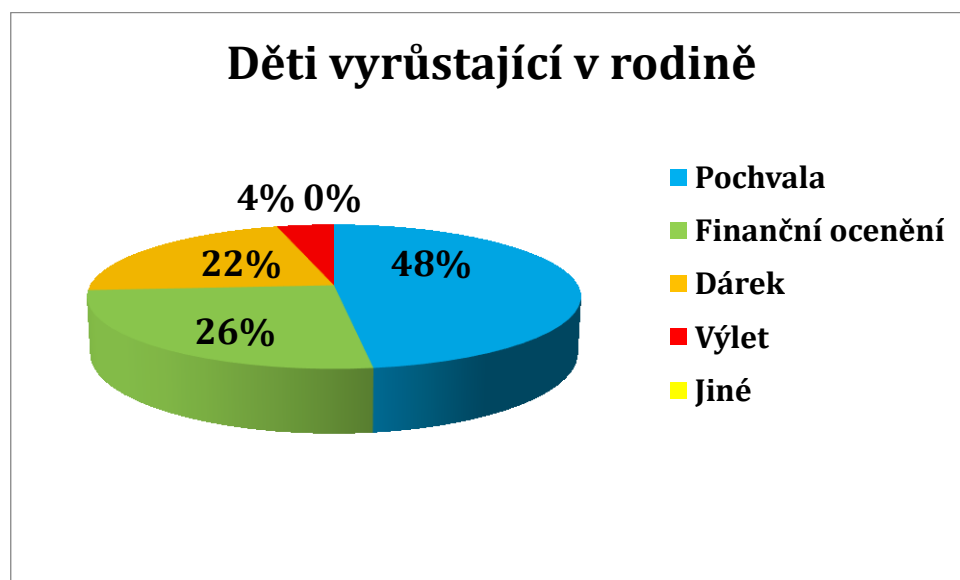
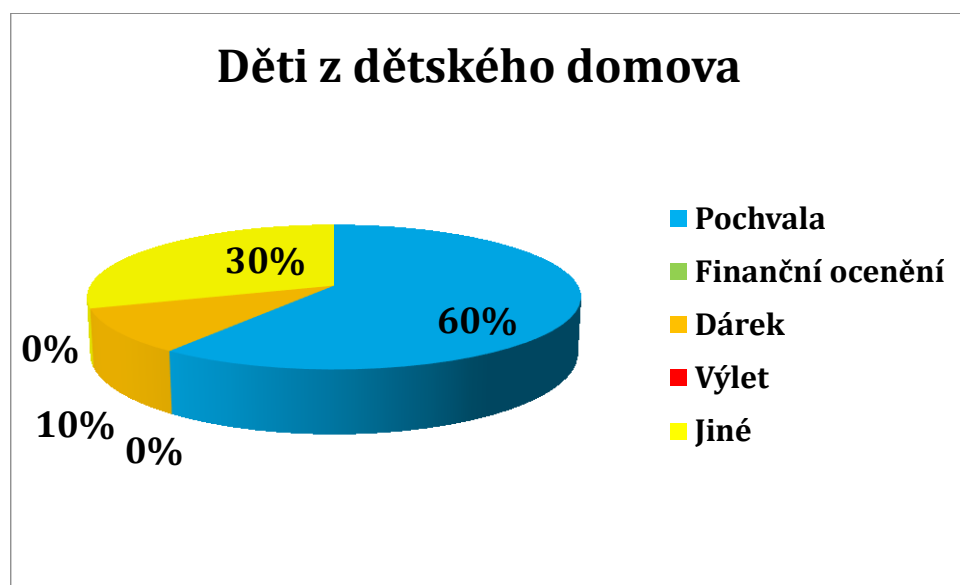
Otázka č. 11: Tvé školní výsledky byly doposud dospělými oceňovány?

U dětí z běžné populace byl jejich školní úspěch převážně oceněn. Možnost „ano“ volilo 33 % dětí běžné populace. Možnost „spíše ano“ volilo 43 % dětí běžné populace. Ocenění školních výsledků považuji za velice důležité pro motivování žáka. Jsem tedy velmi ráda, že dospělí lidé své děti oceňují. U dětí z dětského domova zvolilo možnost „ano“ 40 % dětí a možnost „spíše ano“ 0 % dětí. Naopak možnost „spíše ne“ zvolilo 40 % dětí. Tento výsledek jsem očekávala, přesto z něho nemám radost. Domnívám se, že to může být důvodem toho, že děti

z dětského domova nejsou tolik motivované a mají horší školní prospěch. Důvodem je také to, že nemají rodiče nebo se o jejich školní výsledky děti nezajímají. U dětí z běžné populace zvolilo tuto možnost 17 % dětí. Možnost „ne“ zvolilo 20 % dětí z dětského domova a 7 % dětí běžné populace. Jsem ráda, že možnost „nikdo se nezajímá“ zvolilo 0 % dotazovaných v obou skupinách. Výsledek získaný v této otázce mě celkově nepřekvapil u dětí z dětského domova, ale překvapil mě u dětí běžné populace. Myslím si, že děti by měly být více oceňované, pokud se jim ve škole daří, aby neztrácely motivaci, dokázaly si stanovit cíle a dosáhnout jich.

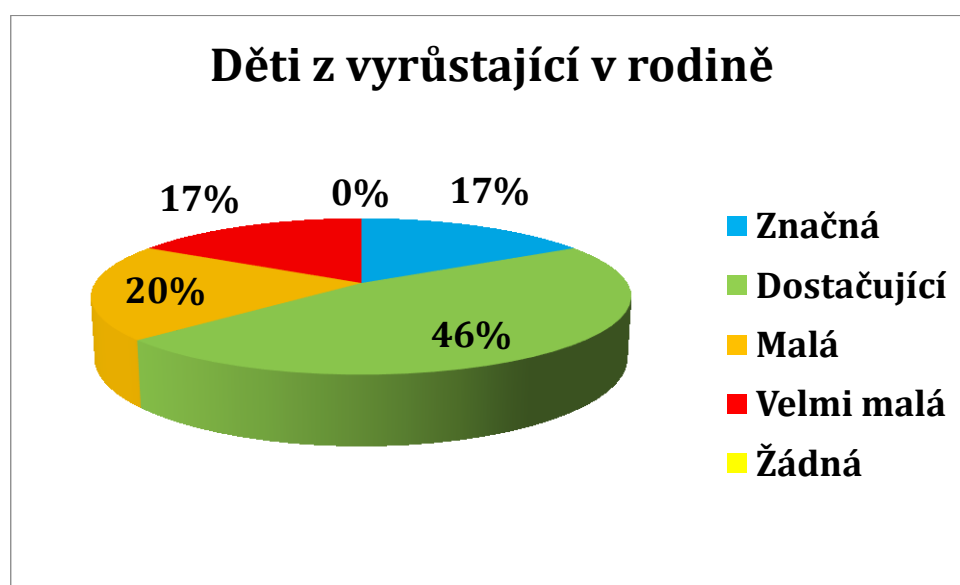
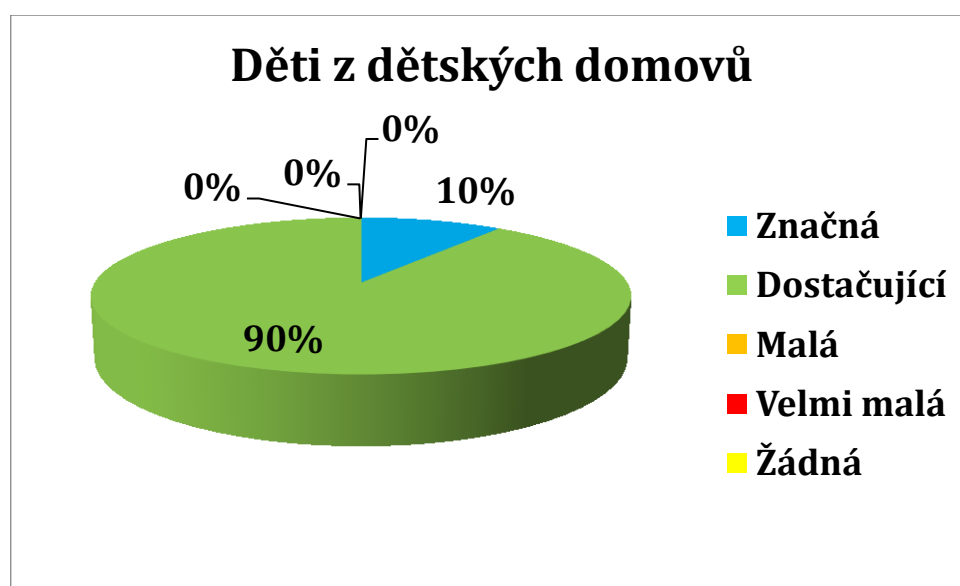
Otázka č. 12: Jaká byla forma ocenění?

Očekávala jsem, že možnost „pochvala“ bude nejčastější odpovědí u obou skupin respondentů. U dětí z dětského domova to je 60 % a dětí z běžné populace 48 %. Nepřekvapilo mě, že druhá nejčastější možnost u dětí běžné populace je finanční ohodnocení

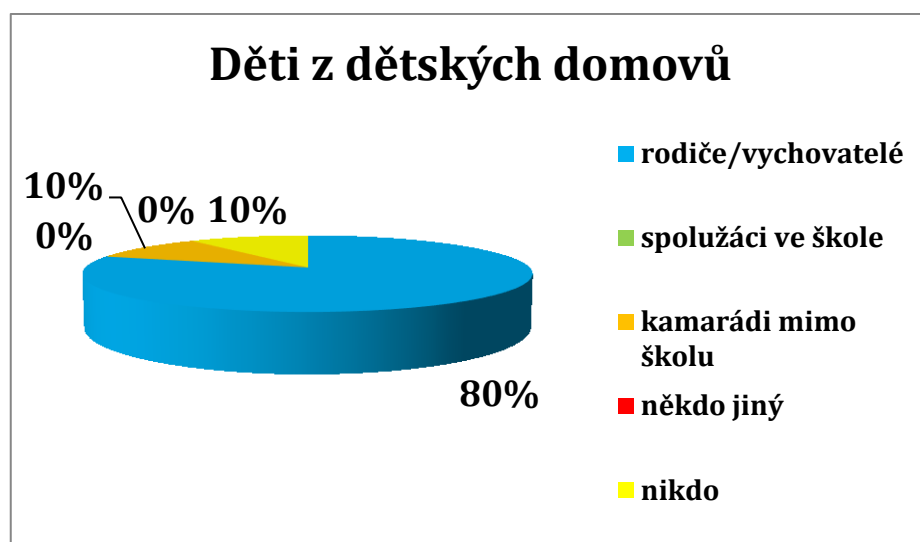
– 26 %. Naopak jsem očekávala, že tuto možnost nezvolí děti z dětského domova, tato domněnka se potvrdila, tuto možnost zvolilo 0 % respondentů. Dárek volilo 10 % dětí z dětského domova a 22 % dětí běžné populace. Tento výsledek mě nepřekvapil ani u jedné skupiny respondentů. Výlet zvolilo pouze 4 % dětí běžné populace a 0 % dětí z dětského domova. Naopak 0 % dětí běžné populace zvolilo možnost „Jiné“. Děti z dětských domovů volilo tuto možnost 30 %. Je to tak u nich druhá nejčastější forma ocenění dobrého prospěchu. Myslím si, že tato možnost zahrnuje určité zvýhodnění v rámci pobytu v dětském domově.

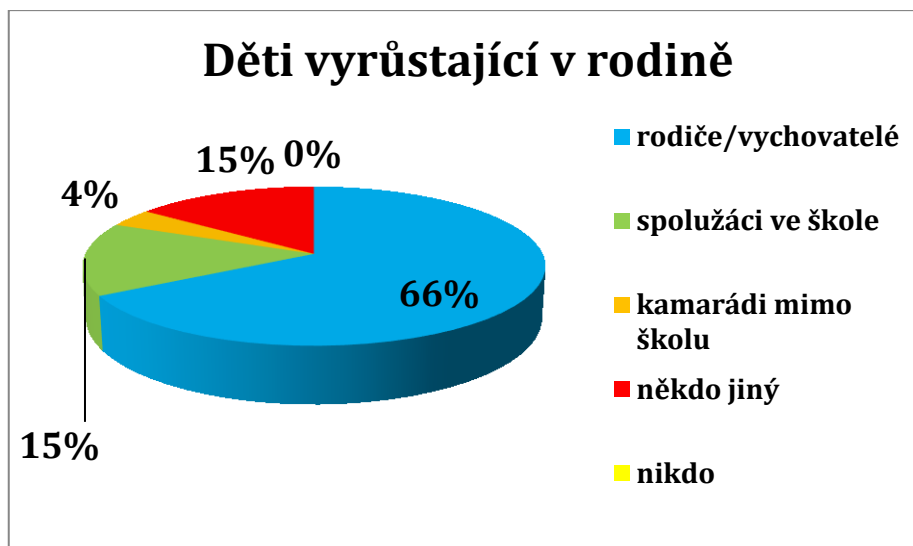
Otázka č. 13 Myslíš si, že Tvá dosavadní příprava na vyučování byla?

Většina respondentů z obou skupin se shoduje, že jejich dosavadní příprava na vyučování byla dostačující. U dětí z dětského domova zvolilo tuto možnost 90 % respondentů, u dětí běžné populace 46 % dotazovaných. Otázkou zůstává, zda všichni dotazovaní respondenti odpověděli pravdivě, také na tom, zda byla příprava opravdu dostačující i v rámci jejich úspěšnosti ve škole. Možnost „značná“ zvolilo 17 % dětí běžné populace a 10 % dětí z dětského domova. Respondenti z dětského domova pak zbylé varianty– „malá“, „velmi malá“ a „žádná“, nezvolili jako svou odpověď. Naopak 20 % dětí z běžné populace přiznává, že jejich příprava byla malá. Velmi malá příprava byla u 17 % dětí běžné populace. Možnost žádná zvolilo 0 % dětí z dětské populace. Zda i zde odpověděly popravdě, zůstává otázkou. Myslím si, že příprava na vyučování je větší u dětí z dětského domova z důvodu, že na přípravu do školy mají během dne přesně vymezenou dobu a paní vychovatelky na ně při přípravě poctivě dohlíží. Naopak rodiče dětí ve věku 13–15 let tolik nekontrolují jejich domácí přípravu do školy, ale spíše až jejich studijní výsledky.

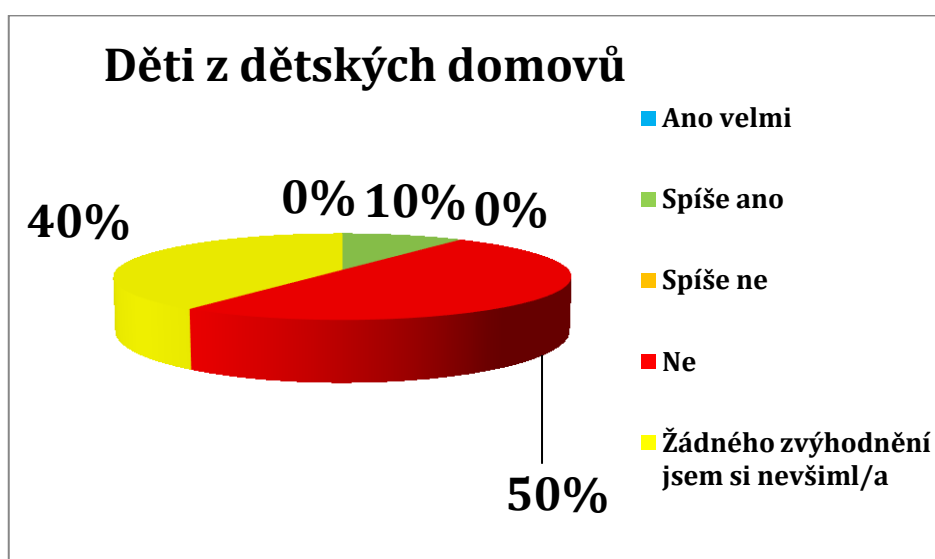
Otázka č. 14: Při své domácí přípravě Ti byli nápomocní?

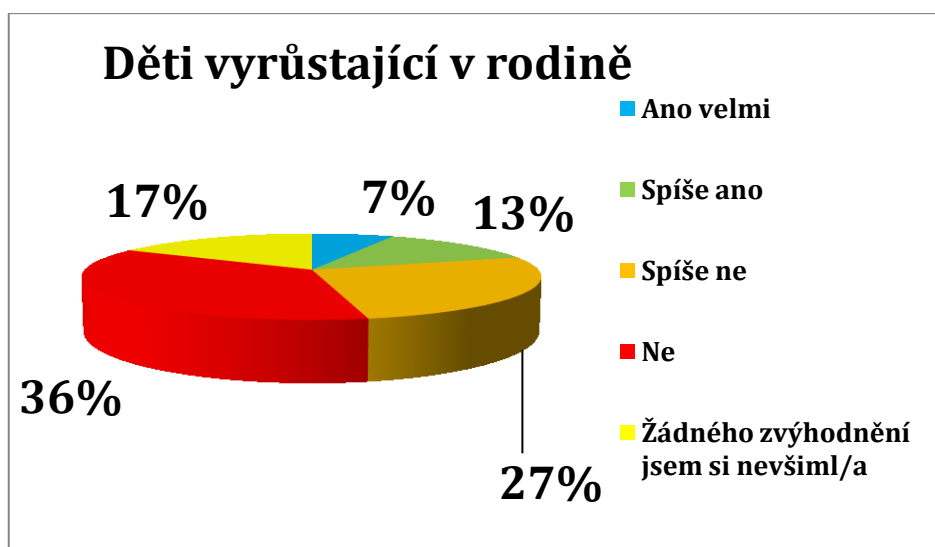

Očekávala jsem, že většina respondentů z obou skupin zvolí možnost „rodiče/ vychovatelé“. Tuto možnost zvolilo 66 % dětí z běžné populace a 80 % dětí z dětských domovů. Možnost „spolužáci ve škole“ zvolilo 15 % dětí z běžné populace a 0 % dětí z dětského domova. Tento výsledek mě překvapil, očekávala jsem, že to bude druhá nejčastější odpověď u obou skupin dotazovaných. Možnost „kamarádi mimo školu“ zvolilo 4 % dětí běžné populace a 10 % dětí z dětského domova. Jedná se zřejmě o kamarády z různých kroužků nebo děti z okolí. Další možností bylo „někdo jiný“, tu zvolilo 15 % respondentů běžné populace a 0 % respondentů z dětských domovů. Tato odpověď mě nepřekvapila. Dětem z běžné populace zřejmě byli nápomocni sourozenci a prarodiče. Možnost „nikdo“ zvolilo 0 % dotazovaných z běžné populace a 10 % dotazovaných z dětského domova.

Otázka č. 15: Myslíš si, že v Tvém školním studiu jsi byl/a zvýhodňován/a?

Děti z dětského domova patří do skupiny dětí se sociálním znevýhodněním. V této otázce jsem chtěla zjistit, zda děti z dětského domova jsou ve škole spíše znevýhodňovány nebo zvýhodňovány v porovnání s dětmi běžné populace. Ve společnosti totiž může docházet k „nálepkování“ a vytváření negativních předsudků vůči dětem z dětského domova. Většina dotazovaných z obou skupin respondentů se shoduje, že zvýhodňování nebyli. Protože možnost „Ne“ zvolilo 36 % respondentů z běžné populace a 50 % respondentů z dětského domova. Možnost „spíše ne“ zvolilo 27 % dotazovaných z běžné populace a 0 % dětí z dětského domova. Žádného zvýhodnění si nevšimlo 17 % dotazovaných dětí z běžné populace a 40 % dětí z dětských domovů. Možnost „spíše ano“ zvolilo 13 % dětí z běžné populace a 10 % dětí z dětského domova. A poslední možnost „Ano velmi“ zvolilo 7 % dětí z běžné populace a 0 % dětí z dětských domovů. Z těchto výsledků vyplývá, že jsou vzdělávací příležitosti rovnocenné pro děti z běžné populace i pro děti z dětských domovů. Také se v mém průzkumu bohužel ukázalo, že občas dochází k zvýhodnění u dětí, které vyrůstají v rodinách. Možnost „Ano velmi“ a „Ano“ totiž zvolilo celkem 20 % dětí z rodin. Otázkou však zůstává, zda všichni dotazovaní odpověděli popravdě.

Otázka č. 16: Pokud jsi byl/a zvýhodňován/a tak proč a jakým způsobem?

Důvod zvýhodnění	Děti z dětského domova	Děti vyrůstající v rodině
Občas odpuštěn test po absenci	10 %	0 %
Neurologické problémy	0 %	3,3 %
Dyslexie, dysgrafie	0 %	6,7 %
Individuální studijní plán	0 %	3,3 %
Učitelé mi věří	0 %	3,3 %
Žádné zvýhodnění	90 %	83,4 %

Tato otázka byla otevřená. Otázka je zaměřená na zvýhodnění jedince oproti jeho spolužákům. Každý z dotazovaných respondentů měl posoudit, zda u některého z učitelů získává zvýhodnění a jaké. Většina dětí z dětského domova – celých 90 % dětí si žádného zvýhodnění u učitelů nevšimlo. Zbýlých 10 % respondentů považuje za zvýhodnění to, že jim je občas odpuštěn test po absenci. Žádné zvýhodnění u učitelů nepociťuje 83,4 % dětí běžné populace. Dyslexii a dysgrafii považuje za zvýhodnění 6,7 % respondentů běžné populace. Já osobně bych toto za zvýhodnění nepovažovala, protože dyslexie a dysgrafie patří mezi specifické poruchy učení a mírné úlevy od učitelů jsou v pořádku. Neurologické problémy považuje za zvýhodnění 3,3 % dětí běžné populace. Stejně procento respondentů (3,3 %) dětí běžné populace považuje za zvýhodnění studium na základě individuálního studijního plánu, protože na učení mají dle jejich slov více času a mohou si ho rozvrhnout dle svých potřeb. V této otázce se vyskytla i odpověď: „Učitelé mi věří“, kterou za zvýhodnění považuje 3,3 % respondentů.

Otázka č. 17: Pokud jsi byl/a znevýhodňován tak proč a jakým způsobem?

Důvod znevýhodnění	Děti z dětského domova	Děti vyrůstající v rodině
Přechod na jinou školu	0 %	3,3 %
Učitelé mě nemají rádi	0 %	6,7 %
Učitelé jsou nespravedliví	0 %	3,3 %
Žádné znevýhodnění	100 %	86,7 %

Děti z dětských domovů patří do skupiny osob se sociálním znevýhodněním. V této otázce jsem chtěla zjistit, zda jsou oproti dětem z běžné populace, během svého studia dle jejich vlastního názoru znevýhodňovány. Naprostá většina dětí z dětského domova – celých 100 % dětí odpovědělo, že si žádného znevýhodnění nejsou vědomy. Znevýhodnění si není vědoma ani většina dětí z běžné populace – 86,7 % respondentů. Někteří respondenti považují za znevýhodnění to, že je učitelé nemají rádi, takto odpovědělo 6,7 % respondentů běžné populace. Jiní považují za znevýhodnění to, že jsou k nim učitelé nespravedliví – 3,3 % respondentů. Stejný počet respondentů (3,3 %) považují za znevýhodnění to, že přešli z jedné školy na jinou.

7.5 Zhodnocení hypotéz

Hypotéza č. 1: Děti z dětských domovů budou chtít častěji dosáhnout středního vzdělání s výučním listem než děti vyrůstající v rodině. Tato hypotéza se potvrdila. Středního vzdělání

s výučním listem chce dosáhnout 60 % dětí z dětského domova a pouze 13 % dětí z běžné populace.

Hypotéza č. 2: Děti vyrůstající v rodinách budou dosahovat lepších studijních výsledků než děti z dětských domovů. Tato hypotéza se také potvrdila. Ve škole je ohodnoceno jako „výborně“ a „chvalitebně“ ohodnoceno 60 % dětí z běžné populace. U dětí z dětských domovů je takto ohodnocena polovina dětí – 30 % dotazovaných. Průměrných výsledků pak dosahuje 33 % dětí z rodin a 40 % dětí z dětského domova. Podprůměrných výsledků dosahuje 30 % dětí z dětského domova a pouhých 7 % dětí běžné populace.

Hypotéza č. 3: Děti vyrůstající v rodinách budou chtít dosahovat vyššího vzdělání než děti z dětských domovů. I tato hypotéza se potvrdila. Vyššího odborného nebo vysokoškolského vzdělání chce dosáhnout 40 % dotazovaných z běžné populace v porovnání s 20 % dětí z dětských domovů.

Hypotéza č. 4: Školní výsledky dětí vyrůstajících v rodinách budou více oceňovány než výsledky dětí z dětských domovů. Tato hypotéza se potvrdila. Celých 76 % dotazovaných dětí běžné populace odpovědělo, že jsou za své školní výsledky oceňované. U dětí z dětského domova takto odpovědělo 40 % dotazovaných.

Hypotéza č. 5: U dětí z běžné populace bude převažovat finanční odměna jako forma ocenění. Očekávala jsem, že se tato hypotéza potvrdí. Celých 26 % dotazovaných dětí z běžné populace zvolilo možnost „finanční ohodnocení“ jako formu pochvaly. Z dětského domova tuto možnost zvolilo 0 % dotazovaných.

7.6 Interpretace výsledků

V praktické části mé bakalářské práce jsem se zabývala tím, zda existuje rozdíl ve vzdělávání a motivaci u dětí, které vyrůstají v prostředí ústavní výchovy a dětí, které pocházejí z rodinného prostředí. Z výsledků získaných v mém dotazníku vyplývá, že děti z dětského domova častěji volí jako další cestu svého vzdělání střední vzdělání s výučním listem. Je to způsobené zřejmě tím, aby děti před odchodem z dětského domova dosáhly alespoň nějakého vzdělání. Ovšem i děti z dětského domova mají ambice, 20 % dětí chce získat středoškolské vzdělání s maturitní zkouškou a 20 % dětí chce dále pokračovat ve studiu na vyšší odborné škole nebo na vysoké škole. Velmi pozitivní pro mě bylo zjištění, že žádné z dětí dětského domova nechce získat pouze základní vzdělání, a že si uvědomují fakt, že v dnešní době je středoškolské vzdělání minimem pro získání dobře ohodnocené práce. Z výzkumu vyplývá také to, že nejčastějším oborem dalšího studia dětí z dětského domova jsou řemesla a služby

(automechanik, zedník, kovář). Děti z běžné populace chtějí získat alespoň střední vzdělání s maturitní zkouškou. Rozhodně nechtějí skončit pouze u základního vzdělání. Naopak chtějí dále pokračovat ve studiu na vyšší odborné nebo vysoké škole. U dětí běžné populace převažuje humanitní vzdělání. Ohledně školního prospěchu jsou na to lépe děti běžné populace, 60 % respondentů dosahuje ve škole silných až nadprůměrných výsledků. Stejných výsledků dosahuje přesně polovina – 30 % dětí z dětského domova. Většina dětí z dětského domova dosahuje průměrných až podprůměrných výsledků – 70 %. Je důležité, aby byly děti za své školní úspěchy oceněny a měly tak motivaci dosahovat co nejlepších výsledků. U respondentů běžné populace bylo oceněno za svůj školní výkon 76 % dětí. Naopak 60 % dětí z dětského domova uvádí, že za svůj školní výkon nebyly oceněny. Největším motivačním faktorem pro děti běžné populace finanční ocenění, dárek a pochvala. U dětí z dětského domova je motivačním faktorem ocenění. Je velice důležité, aby dětem byl během jejich studia někdo nápomocný, pokud si nevědí rady. V mém průzkumu se skupině respondentů z dětského domova i běžné populace dostane pomoci, je-li potřeba. Domácí přípravě věnují více pozornosti děti z dětského domova. Zřejmě je to způsobené tím, že ve vnitřním řádu dětského domova je přesně vymezená doba pro jejich studium a tuto dobu paní vychovatelky pečlivě kontrolují.

Závěr

Pro svou bakalářskou práci jsem si zvolila téma, které je pro mě velice zajímavé. Jde o téma, které je zásadní pro jednotlivce, určitou sociální skupinu i pro společnost. Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, zda existuje rozdíl ve vzdělávání a vybraných motivačních faktorech u dětí, které vyrůstají v prostředí ústavní péče v porovnání s dětmi běžné populace vyrůstajícími v rodinném prostředí.

Nároky na kvalifikaci a znalosti pracovníků v dnešní době neustále rostou vlivem neustálého rozvoje informačních a komunikačních technologií. Vzdělání je významné v mnoha ohledech. Vzdělání je pro každého člověka tou nejlepší investicí do budoucnosti. Je pro nás důležité, abychom našli dobré uplatnění na trhu práce, získali určitou sociální prestiž ve společnosti či pro vlastní seberealizaci. Vzděláváním člověk získává určité vědomosti, znalosti, ale vzdělávání také formuje osobnost člověka, ovlivňuje způsob myšlení, hodnoty, postoje a celkový přístup k životu. Být vzdělaný znamená, že člověk absolvoval dlouhodobý proces učení. Člověk by měl být schopný osvojit si spoustu nových věcí, rychle se zorientovat v novém prostředí, mít trpělivost a věnovat se určitému či několika problémům do hloubky. Jedinec by měl umět informace získávat, ale také s nimi i dále pracovat. Vysokoškolské studium nám v dnešní době poskytuje větší míru svobody. Jedinec, který získá vysokoškolský titul se lépe uplatní na trhu práce, získá větší prestiž, vyšší výdělků, vyšší životní úroveň a vyšší kvalitu života. Je známý fakt, že děti z dětských domovů často končí své vzdělání většinou pouze ze základní školou, střední školu dokončí pouze pár z nich a vysokoškolské studium pouze necelé procento. Dá se tedy říci, že děti z dětského domova, kteří získají vysokoškolský titul jsou svým způsobem výjimečné. U dětí z běžných rodin dokončí středoškolské studium s maturitou téměř každé dítě. Mnoho z nich dále pokračuje studiem na vysoké škole. Důvodem těchto rozdílů je fakt, že děti z dětských domovů patří do skupiny osob se sociálním znevýhodněním. Mají horší podmínku pro vstup do života. Děti si většinou

nevěří, chybí jim motivace a mají poruchy učení. Také se chtějí brzy osamostatnit a odejít z domova. Proto nejčastější volbou jejich vzdělání je střední vzdělání s výučním listem. Toto studium totiž trvá pouze tři roky. Proto se většina dětí vyučí kuchařem, zedníkem, kadeřnicí či automechanikem.

Z dotazníku vyplývají zajímavé zjištěné informace. Z mého výzkumu můžeme pozorovat, že děti z dětského domova chtějí převážně dosáhnout středního vzdělání s výučním listem a jen minimum dětí by rádo pokračovalo v dalším studiu na vyšších odborných školách a vysokých školách. Tento výsledek tedy potvrzuje známý fakt. Také z výběru jejich vysněného povolání můžeme pozorovat, že děti z dětských domovů chtějí vykonávat především řemeslná povolání a pracovat ve službách. Naopak pro děti, které pochází z rodinného prostředí už je v dnešní době střední vzdělání s maturitní zkouškou tím minimálním základem do života a chtějí dále pokračovat ve studiu na vysokých školách. Jsou zaměřené na společenské a humanitní vědy. Jejich vysněná povolání jsou více rozmanitá v porovnání s povoláními dětí z dětských domovů. Zajímají se o studium cizích jazyků, přírodopis, zeměpis, dějepis, občanskou nauku a další. Děti běžné populace jsou za své školní úspěchy více ohodnocované. Mezi hlavní motivační faktory dětí z běžné populace patří finanční ohodnocení, dárek či výlet. Významným motivačním faktorem je pro ně i pochvala. Naopak u dětí z dětských domovů je pochvala tím největším motivačním faktorem. Nemají rodiče, které by jim za každý školní úspěch zvýšili kapesné. Co se týče školní úspěšnosti, děti z běžných rodin dosahují lepších studijních výsledků. Nejčastěji jsou hodnoceny jako chvalitebně a dobře. Děti z dětských domovů jsou nejčastěji hodnoceny jako dobře a dostatečně. Můžeme tedy říci, studijní výsledky dětí běžné populace jsou silné až průměrně. U dětí z dětských domovů je naopak školní úspěšnost slabší až podprůměrná.

Doufám, že má práce byla užitekem nebo přínosem zajímavých informací a poznatků v teoretické i praktické části

Seznam literatury

BEDRNOVÁ, Eva a Ivan NOVÝ. *Psychologie a sociologie řízení*. Praha: Management Press, 1998. ISBN 80-85943-57-3.

FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi: [příručka pro učitele]*. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-063-4.

HANUŠ, Radek a Lenka CHYTILOVÁ. *Zážitkově pedagogické učení*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2816-2.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-686-5.

HELUS, Zdeněk, HRABAL, Vladimír, KULIČ, Václav a MAREŠ, Jiří. *Psychologie školní úspěšnosti žáků*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979. s. 264

HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy. 2., přepracované a doplněné vydání*. Praha: Grada, 2015. Pedagogika. ISBN 9788024746746.

JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3679-2.

JANOUSEK, J. *Psychologické faktory ekonomické výkonnosti*. Československá psychologie, 2009, roč. 53, č. 6, s. 556-572

KOHOUTEK, Rudolf. *Základy pedagogické psychologie*. Brno: CERM, 1996. ISBN 80-85867-94-x.

KOVAŘÍK, Jiří, Věduna BUBLEOVÁ a Kateřina ŠLESINGEROVÁ. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-957-7.

KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 807-315-004-2.

- KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
- LOKŠOVÁ, Irena a Jozef LOKŠA. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Praha: Portál, 1999. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178-205-x.
- MACCOBY, E. E.; MARTIN, J. A. *Handbook of Child Psychology IV: Socialization, personality and social development*. (pp. 1–101). New York: Wiley, 1983.
- MAŇÁK, Josef. *Rozvoj aktivity, samostatnosti a tvořivosti žáků*. Brno: Masarykova univerzita, 1998. Spisy Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 8021018801.
- MAREŠ, Jiří. *Pedagogická psychologie*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0174-8.
- MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6.
- MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002. Pro rodiče. ISBN 80-247-0332-7.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-548-2.
- PRŮCHA, Jan a Jaroslav VETEŠKA. *Andragogický slovník*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3960-1.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-7184-488-8.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vyd. 2., dopl. a přeprac. Praha: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.
- VALIŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1734-0.

Zákony a internetové zdroje

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Vyhláška č. 242/1991 Sb., vyhláška ministerstva zdravotnictví české republiky o soustavě zdravotnických zařízení zřizovaných okresními úřady a obcemi

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. Registr poskytovatelů sociálních služeb [online]. 2007. Poslední změna 10.8.2017. [cit. 17.4.2019]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz>

Příloha - Dotazník

Dobrý den,

jmenuji se Martina Dvořáková a jsem studentku 3. ročníku Univerzity Karlovy v oboru sociální pedagogika. Obracím se na Vás s prosbou o vyplnění dotazníku k mé bakalářské práci. Bakalářská práce se zaměřuje na téma:

Dotazníkové šetření je zcela anonymní a výsledky budou použity pouze pro účely mé bakalářské práce.

V jednotlivých otázkách vždy zakroužkujte (jednu nebo více), případně napište odpovědi, které nejvíce vystihují Vaši odpověď.

Děkuji za Váš čas a ochotu při vyplnění dotazníku

Martina Dvořáková

1. Jaký je Tvůj věk?

_____

2. Jaké je Tvé pohlaví?

_____

3. Jakého vzdělání chceš ve svém životě dosáhnout?

- a. základního vzdělání
- b. středního vzdělání s výučním listem
- c. středního vzdělání s maturitní zkouškou
- d. vyššího odborného vzdělání
- e. vysokoškolského vzdělání

4. Tvůj výběr ovlivnil/i?

- a. rodiče
  - b. vychovatel/ka, učitel/ka
  - c. kamarád/ka
  - d. odborné vyšetření (výchovný poradce, školní psycholog..)
  - e. jiní
5. Ovlivnil Tvůj výběr ještě někdo jiný?
- a. knižní/ filmový hrdina
  - b. oblíbený spisovatel/ka
  - c. oblíbený zpěvák/čka
  - d. oblíbený sportovec/kyně
  - e. oblíbený herec/čka
6. Jaký předmět Tě ve škole baví a rád/a by ses mu dále věnoval/a?
-
7. Jaké je Tvé vysněné povolání a proč?
-
8. Jak jsi hodnocen/a ve škole?
- a. Nejčastěji hodnocen/a jako výborně (známka za 1)
  - b. Nejčastěji hodnocen/a jako chvalitebně (známka za 2)
  - c. Nejčastěji hodnocen/a jako dobře (známka za 3)
  - d. Nejčastěji hodnocen/a jako dostatečně (známka za 4)
  - e. Nejčastěji hodnocen/a jako nedostatečně (známka za 5)
9. Ty osobně by si své výsledky označil/a za?
- a. velmi dobré
  - b. chvalitebné
  - c. dobré
  - d. dostatečné
  - e. nedostatečné
10. Jsi spokojen/a se svými školními výsledky?
- a. ano a nepotřebuji se zlepšit
  - b. spíše ano, ale chci se zlepšit
  - c. spíše ne, ale chci se zlepšit
  - d. ne, ale nechci se zlepšit

e. školní výsledky neřeším

11. Tvé školní výsledky byly doposud dospělými oceňovány?

- a. ano
- b. spíše ano
- c. ne
- d. nikdo se o mé výsledky nezajímá

12. Jaká byla forma ocenění?

- a. pochvala, b. finanční ocenění, c. dárek, d. výlet, e. jiné

13. Myslíš si, že tvoje dosavadní příprava na vyučování byla?

- a. značná
- b. dostačující
- c. malá
- d. velmi malá
- e. žádná

14. Při své domácí přípravě Ti byli nápomocni?

- a. rodiče/ vychovatelé
- b. spolužáci ve škole
- c. kamarádi mimo školu
- d. někdo jiný
- e. nikdo

15. Myslíš si, že v Tvém školním studiu jsi byl/a zvýhodňován/a?

- a. ano velmi
- b. spíše ano
- c. spíše ne
- d. ne
- e. žádného zvýhodnění jsem si nevšiml/a

16. Pokud jsi byl/a zvýhodňován/a tak proč a jakým způsobem?

---

17. Pokud jsi byl/a zvýhodňován/a tak proč a jakým způsobem?
